

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Simona Otevřelová

Hodnoty a jejich vliv na jednání dospívajících ve vybraných životních situacích

(se zaměřením na vliv skautské výchovy)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v seznamu zdrojů veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci dne _____

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Pavle Vyhnálkové, Ph.D., za její cenné rady a trpělivost. Velké díky také patří všem přátelům a rodině, kteří mě podporovali, a respondentům, kteří se podíleli na výzkumu.

Obsah

ÚVOD	6
1 HODNOTY	7
1.1 Vymezení pojmu hodnota	7
1.2 Funkce hodnot	7
1.3 Klasifikace a koncepty hodnot	9
1.4 Hodnotová hierarchie	13
1.5 Teorie hodnotových orientací	16
1.5.1 Teorie Eduarda Sprangera	16
1.5.2 Teorie Milтона Rokeacha	18
1.5.3 Teorie Shaloma Schwartze	18
2 ETIKA	20
2.1 Etika v životě člověka	20
2.2 Morálka	21
2.3 Etická výchova v pedagogickém procesu	22
3 HODNOTY VE SKAUTINGU	25
3.1 Skautské poslání a principy	25
3.2 Skautská výchovná metoda	26
3.3 Kompetence skautské výchovy	30
4 VÝVOJOVÉ OBDOBÍ PUBESCENCE	33
4.1 Morální vývoj jedince	33
4.2 Emoční vývoj jedince	35
4.3 Sociální vývoj jedince	35
5 STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	37
6 KVANTITATIVNÍ ČÁST VÝZKUMU	40
6.1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky	40
6.2 Výzkumná metoda – dotazník	40

6.3	Výzkumný soubor, organizace výzkumu	40
6.4	Zpracování dat	41
6.5	Shrnutí výsledků	50
7	KVALITATIVNÍ ČÁST VÝZKUMU	51
7.1	Výzkumné cíle a výzkumné otázky	51
7.2	Výzkumná metoda – rozhovor	51
7.3	Výzkumný soubor, organizace výzkumu	52
7.4	Zpracování dat	52
7.5	Shrnutí výsledků	58
8	DISKUZE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	59
	ZÁVĚR	61
	Seznam použitých zkratk	63
	Seznam obrázků	64
	Seznam tabulek	65
	Seznam grafů	66
	Seznam použité literatury a zdrojů	67
	Seznam příloh	70

ÚVOD

Prvním impulsem pro zvolení tohoto tématu mojí diplomové práce byl fakt, že se o skautech neustále říká, že „mají jiné hodnoty“. Nebo také že jsou morálně vyzrálejší, sociálně zdatnější a rození lídři. Já sama jako dlouholetá skautská vedoucí a členka organizace Junák – český skaut, z. s., jsem si těchto rozdílů, v rámci praxe, často všímala, a proto jsem si řekla, že by možná bylo dobré to na určitém vzorku respondentů potvrdit anebo vyvrátit.

Hlavním cílem mé diplomové práce je porovnat rozdíly v uspořádání hodnot skautů a neskautů. Dílčími cíli práce v empirické části je analyzovat morální vývoj skautů a neskautů na základě řešení morálního dilematu a charakterizovat vliv hodnot na jednání skautů i neskautů v běžných životních situacích. Dalším dílčím cílem je popsat vlivu skautingu na hodnoty zkoumaných jedinců.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a na část empirickou. V teoretické části se budeme věnovat studiu literatury pro lepší pochopení tématu. Dílčími cíli diplomové práce v této části je charakterizovat pojem hodnota a popsat, jak mohou být uspořádány a jak souvisí etikou a morálkou v životě člověka. Dalším dílčím cílem je vysvětlit, co všechno má vliv na utváření hodnot v organizaci Junák a jak probíhá skautská výchova. V závěru teoretické části bude naším dílčím cílem charakterizovat vývojové období pubescence, na které se v naší diplomové práci zaměříme.

V praktické části použijeme dvě metody sběru dat. Těmito metodami budou dotazník a rozhovor, dotazník pro rychlé získání velkého množství dat a rozhovor pro zkoumání těchto dat více do hloubky. Pomocí dotazníku budeme zkoumat především hodnotové žebříčky a skautů i neskautů a jejich morální vývoj. V rámci rozhovorů budeme pozorovat vnímání jednotlivých hodnot respondenty a také rozhodování mezi hodnotami v běžných životních situacích. Pro výzkum jsme si zvolili 103 respondentů pro dotazníkové šetření a 4 respondenty pro metodu rozhovoru.

Při tvorbě diplomové práce jsem čerpala z různých odborných publikací a internetových zdrojů, které jsou zaměřeny na hodnoty, hodnotový systém a skautskou výchovu. Jméno, které je pro tuto práci stěžejní, je Lawrence Kohlberg a jeho teorie morálního vývoje.

1 HODNOTY

První kapitola se bude zaměřovat na pojem hodnota, dělení hodnot, jejich funkce a hierarchii. Popíšeme také nejznámější teorie hodnotových orientací.

1.1 Vymezení pojmu hodnota

V různých zdrojích se uvádí, že neexistuje žádná přesná definice slova hodnota. Především je to způsobeno tím, že každá věda k tomuto pojmu přistupuje jinak. Vágnerová (2010, s. 292) ve své knize říká, že hodnotu definujeme jako něco, co má pro člověka určitou cenu. Je to jakýsi cíl, pro jehož dosažení je daný jedinec ochoten vynaložit značné úsilí. Dále uvádí, že hodnoty se formují až v průběhu života pod vlivem různých faktorů, a to především těch sociálních.

Podle Kučerové (1996, s. 45) můžeme použít i tuto definici – hodnoty nejsou jen „*to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co cítíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci*“. Autorka v knize také zmiňuje, že v tom, co je pro nás hodnota, jsme všichni jiní a dodává k tomu jedno rčení „*Někdo má rád vdolky, někdo homolky*“.

Cakirpaloglu (2009, s. 208) zmiňuje také definici hodnot podle A. H. Maslowa, který definuje hodnoty jako „*instinktivní připravenost člověka pro vývoj vlastních potenciálů v souladu s danou kulturou*.“ V souvislosti s touto definicí zmiňuje pojem intrinsické hodnoty, kde vysvětluje, že hodnoty jsou založeny na pudech.

Pro pedagogickou praxi je dobré znát hodnoty, které uznávají naši žáci, a hlavně důvod proč je uznávají. Můžeme na ně poté navázat ve výuce, rozvíjet je a podporovat ty z nich, které vedou k naplnění a rozšiřování smysluplné individuální i společenské existence. (Göbelová, 2008, s. 16)

1.2 Funkce hodnot

V knize od Cakirpalogla (2009, s. 320) můžeme nalézt dělení funkcí hodnot podle McGuireho, který rozdělil funkce hodnot do dvou celků. Jedním z nich je individuální funkce a druhým z nich je funkce sociální.

Individuální funkce slouží k podpoře adaptace člověka na různé fyzické a kulturní podmínky a v neposlední řadě k samotnému procesu osobnostního rozvoje. Tyto funkce dále McGuire dělí na adaptaci člověka na prostředí a individuální růst neboli překonávání vlastní existence. (Cakirpaloglu, 2009, s. 320)

Hodnoty, které patří do skupiny podle individuální funkce adaptace na prostředí, můžeme charakterizovat jako takové, které získáváme vlastní zkušeností. Jsou to určité vzorce chování a hodnocení situací, kterými jedinec řeší konflikty a zaujímá vůči nim určitá stanoviska. Tak charakterizuje tuto skupinu McGuire. (Cakirpaloglu, 2009, s. 320)

Druhou funkcí je individuální růst neboli překonávání vlastní existence, kterou také vymezil McGuire (Cakirpaloglu, 2009, s. 320). Göbelová (2008, s. 18) uvádí definici od Cakirpaloglua, že do této skupiny můžeme zařadit například sebehodnocení, snahu o seberegulaci a dále také duchovní hodnoty a naplnění vlastního bytí.

Když si porovnáme tyto dvě skupiny funkcí, tak funkce adaptace na prostředí má za úkol pomoci jedinci se začleněním do společnosti, poznat správné vzorce chování, rozhodovat se a orientovat se v sociálních situacích. Funkce individuálního růstu má spíše za úkol vytvářet individuální hodnoty, které nám pomáhají vytvářet si smysl života a obraz o sobě samém. (Göbelová, 2008, s. 18)

Druhou skupinou funkcí hodnot je funkce sociální. Tuto skupinu dále dělíme na sociální integraci a sociální racionalizaci. (Cakirpaloglu, 2009, s. 321)

Sociální integraci můžeme charakterizovat jako působení hodnot na oblast života související s procesy udržení svojí skupiny, ale také pozice ve společnosti. Patří sem například prevence deviantního chování nebo sociální kontrola. (Cakirpaloglu, 2009, s. 321)

Sociální racionalizace má za úkol nastavovat hodnoty tak, aby byly přijatelné pro co největší část heterogenní společnosti. Propojuje tak různé ideologické nebo také politické skupiny a pomáhá jim k vzájemnému pochopení. (Cakirpaloglu, 2009, s. 321)

Všechny tyto funkce hodnot se vzájemně propojují, doplňují a ovlivňují a tím dochází k větší stabilitě společnosti a zvýšené toleranci mezi různými společenskými skupinami. (Cakirpaloglu, 2009, s. 321)

1.3 Klasifikace a koncepty hodnot

Vzhledem k různorodosti a obsáhlosti různých koncepcí hodnot je složité je nějakým způsobem roztrždit. Dragomir Pantić se zabýval problematikou třídění hodnot v psychologii. Dle jeho konceptu lze hodnoty třídít podle teoretických a metodologických kritérií. (Cakirpaloglu, 2009, s. 287)

Teoretická kritéria jsou nejobsáhlejší skupinou v klasifikaci hodnot v psychologii. Mezi úrovně formální klasifikace, které využívají, můžeme zařadit: objektivnost – subjektivnost, specifická – obecnost, relativnost – univerzálnost. (Cakirpaloglu, 2009, s. 287)

K výše zmíněným úrovním můžeme přiřadit 22 kritérií dělení hodnot, které Cakirpaloglu zmiňuje ve své knize (2009, s. 287-291). My zde pro přehled uvedeme prvních 10 z nich:

1) Nositel hodnoty

Podle tohoto kritéria rozdělujeme hodnoty na individuální, skupinové a univerzální.

2) Původ hodnoty

Podle zdroje vzniku rozlišujeme hodnoty individuální a institucionální.

3) Vztah k přirozenosti člověka a živočichů

Humanistický přístup říká, že hodnoty jsou čistě lidskou vlastností, kdežto někteří jiní autoři připouštějí, že prvky hodnot mohou vlastnit i jiní živočichové. Proto se používá pojem lidské hodnoty, který připouští i jiné druhy hodnot.

4) Role hodnoty

Toto kritérium rozděloval již Aristotelés na hodnoty – prostředky a hodnoty – cíle. Allport poté poukázal na provázanost prostředků a cílů při tvoření nových hodnot jedince.

5) Pozice v hierarchii

V tomto kritériu je asi nejznámější teorie hodnotové struktury od A. Maslowa – pyramida lidských potřeb. Podle ní rozlišujeme výše postavené B-hodnoty a níže postavené D-hodnoty. Celou jeho teorii ale popíšeme dále v diplomové práci.

6) Stupeň obecnosti

Zde záleží na tom, zda člověk vnímá hodnotu jako postoj, který rozděluje věci na žádoucí anebo nežádoucí. Z toho poté vyplývá volba cílů na základě žádoucnosti, což vyžaduje velkou míru aktivace organismu. Jiné hodnoty chápeme jako obecné nebo jako životní filozofie.

7) Podstata hodnoty

Podle podstaty rozdělujeme hodnoty na normativní standardy a hodnoty, které směřují k naplnění existence. Normativní standardy můžeme charakterizovat jako takové, které směřují k všeobecné prospěšnosti, člověk plní to, co je třeba. Hodnoty, které směřují k naplnění existence, chápeme jako ty, které člověk vyhledává a upřednostňuje pro vlastní dobro a vlastní život.

8) Funkce lidských hodnot

Zde rozlišujeme hodnoty adaptující – přizpůsobují novým podmínkám, ochranné – ochrana našeho Ega, poznávací – kognitivní potřeby a vlastní zájmy a sebeaktualizující – hodnoty seberozvoje.

9) Obsah hodnoty

Z hlediska obsahu dělíme hodnoty na normativní, dále na ty, co zdůrazňují sociální a individuální žádoucnost a na preference, které působí zvlášť na chování.

10) Oblast směřování hodnot

Toto kritérium rozděluje hodnoty podle typu dobra, a to na morální, estetické, náboženské a jiné hodnoty.

(Cakirpaloglu, 2009, s. 287-291)

Pro ilustraci uvedeme, jak se na klasifikaci hodnot dívají významní axiologové na základě svých filozofických teorií. Podle Immanuela Kanta hodnotíme třemi způsoby. Co se smyslům líbí, má hodnotu příjemného, co se líbí rozmyslu, pouze vzhledem k nějakému cíli, tak je

hodnotově užitečné a to, co se líbí absolutně, tak je mravně dobré. Dále to, co budí v člověku slast, má hodnotu účelného a krásného. (Kučerová, 1996, s. 70)

Max Scheler rozděluje na svojí stupnici hodnoty příjemné a nepříjemné a ty dále dělí na hodnoty biologické, duchovní a hodnoty svatosti. Blahoslav Zbořil rozdělil hodnoty na kognitivní, eudaimonistické, morální, estetické a náboženské. (Kučerová, 1996, s. 70)

Teorie, kterou uvádí Kučerová, se však opírá spíše o antropologii. Zde stojí na počátku hodnotícího procesu potřeba. Uspokojení nebo nespokojení této potřeby vyvolává pocity libosti nebo nelibosti a tím pádem také pozitivní nebo negativní hodnoty. Zde také Kučerová uvádí čtyři základní citové kvality, mezi které patří radost, žalost, hněv a strach.

Na základě dimenzí, ve kterých hodnoty vznikají, se hodnoty také klasifikují. Kučerová uvádí klasifikaci hodnot podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět. (Kučerová, 1996, s. 72)

1) Přírodní hodnoty

Tyto hodnoty dále dělíme na hodnoty vitální neboli životní a hodnoty sociální. Pod hodnotami vitálními si můžeme představit obecně hodnotu života, která je základní podmínkou pro naplňování všech dalších hodnot. Můžeme sem zařadit také hodnotu zdraví, zdatnosti nebo tělesného blaha.

Sociální hodnoty můžeme charakterizovat jako lidské potřeby, které plynou ze vztahu člověka k dalším lidem a k sobě samému. Člověk se chce začlenit do společnosti, navazovat nové vztahy, citově se projevovat nebo také být uznáván, oceňován a milován.

2) Civilizační hodnoty

Jsou to hodnoty, které využíváme v každodenním životě a díky nim jsme schopni se úspěšně začleňovat do společnosti. Patří mezi ně například komunikace, ekonomie nebo také věda.

3) Duchovní hodnoty

Ve společnosti můžeme duchovní hodnoty nalézt pod slovem kultura, ale také jako niterní bohatství každé lidské bytosti. Slouží ke hledání podstaty a smyslu bytí, pravdy, dobra, ale také životního názoru a filozofie nebo budování vlastní morálky. Hodnoty, které sem můžeme přiřadit jsou například vzdělanost, náboženství, tvorba, vnímání hodnoty přírody, ale i sebe sama a plnosti vlastního života.

(Kučerová, 1996, s. 72-73)

Göbelová ve svém skriptu (2008, s. 47) uvádí kategorizaci hodnot podle Viktora Frankla, který dělí hodnoty na tři druhy:

- Zážitkové hodnoty

Všechny hodnoty, které obohacují náš život, probouzejí v nás kladné emoce nebo nám přinášejí radost a potěšení. Radíme sem lásku, hudbu a jiná umění.

- Tvořivé hodnoty

Do této skupiny patří hodnoty, kterými tvoříme prostředí kolem nás, produkujeme vlastní činnost a aktivitu. Můžeme sem zařadit tvořivost, nápaditost nebo také kreativitu.

- Postojové hodnoty

Tyto hodnoty mohou být jak kladné, tak i záporné. Týkají se dění v našem životě, ve světě kolem nás, vyjadřují naše postoje a názory k různým životním událostem, dále také k práci a v neposlední řadě k sobě samému.

Kovalikova (1995, s. 41) nerozděluje hodnoty, ale označuje je jako životní dovednosti, které by měly sloužit ke správnému rozvoji každého člověka a k úspěšné socializaci. Mezi tyto dovednosti radíme:

- Čestnost – říká nám, že bychom měli podle svého vědomí posuzovat, co je správné a co je špatné;
- Iniciativa – děláme práci, kterou bychom nemuseli, protože je potřeba ji udělat;
- Pružnost – schopnost reagovat na nečekané situace a měnit plány na základě potřeby;
- Vytrvalost – i přestože se objeví nějaké překážky a potíže, tak pokračujeme v cestě;
- Organizování – umění plánovat, uspořádat si a provádět věci systematicky;

- Smysl pro humor – schopnost smát se, být hravý a neubližovat tím ostatním;
- Úsilí – vždy vynaložit co nejvíce snahy;
- Zdravý rozum – používat zdravý úsudek;
- Řešení problémů – nacházet řešení pro složité situace i běžné každodenní problémy;
- Odpovědnost – být odpovědný za své jednání a chování;
- Trpělivost – klidně čekat na někoho nebo na něco;
- Přátelství – budovat přátelské vztahy a pečovat o ně;
- Zvědavost – zkoumání světa kolem sebe;
- Spolupráce – pracovat v týmu a směřovat ke společnému cíli nebo splnění úkolu;
- Starostlivost – zajímat se o druhé a vcítit se do nich.

1.4 Hodnotová hierarchie

Pořadí lidských hodnot se v průběhu života člověka mění. Ke změnám dochází především v závislosti na vývojových proměnách osobnosti a při významných osobních životních zlomech. Mezi tyto zlomy můžeme zařadit například ztrátu blízké osoby, onemocnění, rozvod atp. (Vágnerová, 2010, s. 293)

Základní lidské hodnoty jsou ale téměř neměnné, často se mění jen jejich obsah v návaznosti na změny ve společnosti a kultuře. Mezi tyto hodnoty patří:

1) Láska

Především k nejbližším osobám jako jsou členové rodiny. Považujeme ji za hodnotu trvalou, a to z důvodu, že lidé mají potřebu někam patřit, být milováni a milovat. Pro mnohé je rodina základní představitel jistoty.

2) Materiální hodnoty

Mezi základní hodnoty vždy patřily peníze a zisk. Můžou vést k větší sebejistotě, ale také k materiálně podmíněnému pocitu moci. Do této skupiny ale můžeme zařadit také hodnotu vlastního těla, pro kterou jsou často lidé ochotni obětovat spoustu úsilí, aby se cítili krásní, odolní a silní.

3) Moc

Tato hodnota bývá důležitá jen pro určitou část populace. Nejedná se jen o moc, jako o vládu nad jinými lidmi, ale jde zde zejména i o sebeprosazení a úspěch.

4) Pravda

Někteří lidé potřebují znát různé zákonitosti, poznávat podstatu různých věcí, ale především znát pravdu pro lepší orientaci v životě. Některým lidem poznání pravdy může dodávat také určitou jistotu.

5) Svoboda

Tuto hodnotu si lidé často vysvětlují odlišně. V průběhu let měla různé významy, stejně tak je různě pojímána i v různých zemích světa. Dnes je na ni kladen důraz spíše v rovině osobní svobody a neomezování osobních potřeb.

6) Moudrost

Hodnota, která bývá spojována s nadhledem a vymežováním smyslu života. Nemusí sem nutně patřit jen náboženství, které sem řadil E. Spranger. Patří mezi hodnoty nadosobní, které určují lidské směřování.

7) Morální hodnoty

V dnešní populaci nejsou příliš populární a nevyskytují se na vysokých pozicích hodnotových žebříčků. Lidé je považují za limitující a nepřinášející prožitek. Přesto by se lidé těmito hodnotami měli řídit a chovat se podle nich.

(Vágnerová, 2010, s. 294-296)

Hodnotovou hierarchií se do hloubky zabýval Abraham Harold Maslow, který je známý především svojí teorií a pyramidou potřeb (viz Obrázek č. 1). Na této teorii je založena také jeho koncepce hodnot, kde říká, že by lidé měli snížit množství nepříjemných stavů, aby se mohli plně rozvíjet. (Cakirpaloglu, 2009, s. 208)

Obrázek č. 1: Maslowova pyramida potřeb (Procházková [online], 2018)

Maslow používá pojem intrinsické hodnoty, které odvozuje od jeho teorie potřeb, která je založena na lidských pudech. Rozšířil svoji koncepci hodnot o tzv. B-hodnoty, které jsou odvozeny z anglického slova being neboli bytí, růst. Do této skupiny patří celkem 15 hodnot, které můžeme vidět níže v tabulce (viz Tabulka č. 1), kde jsou znázorněny i protiklady těchto hodnot, které mohou vznikat z nějakých nedostatků. V posledním sloupci této tabulky můžeme vidět důsledky, které mohou vyplývat z nedostatků a deprivace některé z B-hodnot. (Cakirpaloglu, 2009, s. 208-209)

B-hodnoty	Patogenní deprivace	Specifická metapatologie
Pravda	Nečestnost	Nedůvěra, cynismus
Dobrota	Zlo	Úplné sobectví, nenávisť
Krása	Ošklivost	Vulgárnost, pochmurnost
Celistvost	Chaos, Ztráta spojitosti	Dezintegrace, náladovost
Živost	Neživost	Pocity vlastní robotizace
Jedinečnost	Jednotvárnost	Anonymita, úbytek self
Dokonalost	Nedokonalost	Bezmocnost, zrazování
Dokončení	Neúplnost	Beznaděj, perzeverace
Spravedlnost	Nespravedlnost	Nejistota, nedůvěra v právo
Prostota	Matoucí složitost	Přehnaná komplexnost
Bohatost	Omezení, chudoba	Deprese, stísněnost
Nenucenost	Namáhavost	Vyčerpanost, neobratnost
Hravost	Nedostatek smyslu pro humor	Neradost, paranoia
Soběstačnost	Nepředvídatelnost	Závislost na jiných
Smysluplnost	Nedostatek smyslu	Ztráta životního smyslu

Tabulka č. 1: Seznam B-hodnot (Cakirpaloglu, 2009, s. 209)

Maslow (2014, s. 208) ve svojí knize říká, že součástí lidského fungování není jen fyziologická, ale také psychologická stránka. Proto je důležité, aby neustále probíhalo naplňování potřeb a nedocházelo tak k deprivaci, která může vést až ke strádání a nemoci. Tento stav Maslow přirovnává k potřebě soli nebo vitamínu D, a to z těchto čtyř důvodů:

- a) Člověk, který je deprivovaný neustále vyžaduje uspokojení potřeb.
- b) Když nedochází k jejich uspokojení, tak člověk strádá a je poté nemocný.

- c) Uspokojení potřeb může vést k vyléčení chorob, které mohou souviset s tímto deficitem.
- d) U uspokojených osob se tyto deficity neprojevují a nejsou nemocní.

V knize od Dorotíkové (1998, s. 69-71) se můžeme dočíst, že systémy hodnot můžeme dělit na dva typy, a to objektivní a subjektivní. Objektivní systém hodnot můžeme charakterizovat jako společenský nebo kulturní. Je typický určitou morálkou a normami a je společný pro více osob, které patří do specifické kultury. S objektivní morálkou ale také souvisí osobní postoje a hodnoty, které určují, do jaké míry se jedinec s tímto objektivním systémem hodnot ztotožňuje. Subjektivní systém hodnot je proto specifický pro každou osobu. Každý jedinec přijímá jiné hodnoty a na základě nich si vytváří svůj hodnotový systém.

Člověk během svého života vstupuje do různých hodnotových vztahů, mnohdy do nich vstupuje zároveň a tím si vytváří hodnotové prostředí svého života. Podstata hodnotového prostředí ovšem není jen v jakémsi výčtu hodnot. Důležité jsou právě vzájemné vztahy hodnot. Abychom pochopili jednu hodnotu, tak musíme chápat souvislosti vztahů, které ji navazují k hodnotám jiným. Z toho vyplývá, že mezi hodnotami existuje určitá hierarchie. Některé hodnoty jsou nadřazené nebo podřazené hodnotám jiným. Hodnotovou hierarchii můžeme charakterizovat jako systém fungování, kde nejsou všechny hodnoty stejně významné. Určují se zde hodnoty, které jsou cílové, jiným slovem dominantní a na základě toho se z nich stávají hodnotové priority, které bývají při tvorbě hodnotových hierarchií předem vyjádřeny. (Dorotíková, 1998, s. 70-71)

Velkou roli při vytváření hodnot, hodnotových žebříčků a hierarchií na nás má především okolí a hodnotové prostředí, ve kterém se aktuálně nacházíme. (Dorotíková, 1998, s. 72)

1.5 Teorie hodnotových orientací

Pro naši diplomovou práci uvedeme nejznámější hodnotové teorie, ve kterých se budeme inspirovat při našem výzkumu.

1.5.1 Teorie Eduarda Sprangera

Tato teorie je považována za nejvýznamnější pokus o konstrukci hodnotových typů osobnosti a jejich projevů ve společnosti. Spranger uvádí šest typů poznání světa podle šesti jim odpovídajících principů, které určují přístup člověka ke společnosti. Mezi tyto principy nebo také hodnoty patří: pravda, krása, užitek/zisk, láska k lidem, moc a moudrost/bůh. (Smékal in Prudký a kol., 2009, s. 28)

Podle Smékala (2002, s. 257-258) Spranger definoval konkrétní typy osobností na základě jejich hodnot následovně:

- Teoretický typ člověka
Zajímá se především o poznání pravdy, zkoumání zákonitostí a podstaty světa. Mezi jeho určující hodnoty patří také vztahy mezi lidmi. Vždy se snaží porozumět tomu, co, jak a proč se něco děje.
- Estetický typ člověka
Pohled tohoto člověka na svět je založen na harmonii a disharmonii. Když se jeho svět nachází v harmonickém stavu, tak prožívá pohodu, když v disharmonickém, tak je tento člověk nenaplněn. Ve světě jako zdroj naplnění vyhledává zážitky a příležitosti k sebevyjádření.
- Ekonomický typ člověka
Ve životě tohoto člověka jde především o zisk a užitek. Je to člověk velmi egocentrický a vždy mu jde o vlastní dobro nebo o vlastní prospěch (popřípadě jeho rodiny nebo skupiny).
- Sociální typ člověka
Jeho nejdůležitější hodnotou je láska k druhým nebo také hledání sebe ve druhých. Vede se sebou vnitřní spor, kde jedna jeho strana je patriarchální a druhá vstřícná.
- Mocenský typ člověka
Tento člověk vnímá jako nejdůležitější hodnotu moc ve smyslu podřízení se vyšším principům, které nejsou administrativní, ale formují jednání a motivy dalších lidí na základě uplatnění moci vyšších zásad a jejich ztotožnění se s nimi.
- Náboženský typ člověka
Jeho hlavním posláním je hledání smyslu života. Náboženskost není založena jen na respektování nějakých zásad, ale je spíše implicitní.

(Smékal, 2002, s. 257-258)

1.5.2 Teorie Miltona Rokeacha

Rokeach začal formovat svoji teorii na začátku sedmdesátých let 20. století. Hodnoty pro něj znamenají upřednostňování nějaké věci nebo stavu před ostatními. Říká také, že hodnoty úzce souvisí s našimi zájmy, potřebami a cíli. Význam hodnot vnímá především jako standardy, které mají vliv na řešení konfliktů, rozhodování se, motivaci nebo také komunikaci a sebeaktualizaci. (Prudký, 2009, s. 74-75)

Svoji teorii popsal ve svojí knize *The Nature of Human Values*, kde rozdělil hodnoty na cílové a instrumentální. Tato teorie říká, že instrumentální hodnoty slouží jako prostředky pro dosažení hodnot cílových. Hodnotový systém se poté tvoří podle určitých priorit, které člověku umožňují volby způsobů jednání, řešení konfliktů nebo volby činností. (Prudký, 2009, s. 75-76)

Metoda, kterou pro svůj výzkum Rokeach používal se někdy nazývá „value survey“. Je to dotazníková metoda, která obsahuje 36 položek (hodnot), u kterých se předpokládá, že nějakým způsobem patří k dané kultuře, která je zkoumána. Hodnoty jsou rozděleny do dvou částí na základě instrumentality nebo terminality. Respondenti je poté posuzují na základě vlastních preferencí a důležitosti v jejich životě. Na základě vyhodnocení těchto dotazníků dochází k sestavení žebříčků hodnotových preferencí a zkoumají se jejich rozdílnosti a shody. Předpokladem celého tohoto výzkumu je, že určité hodnoty jsou typické pro určitou kulturu a ty se dávají respondentům k jejich posouzení. (Rokeach, 1973, s. 27-28)

1.5.3 Teorie Shaloma Schwartz

Shalom Schwartz při tvorbě svojí teorie nahlížel na hodnoty jako na základní stavební kameny, které vedou k porozumění společnosti. Hodnoty označuje jako kritéria hodnocení nebo ospravedlňování činností, oceňování lidí i sebe samých. Ve svojí teorii se inspiroval především Inglehartem, který také chtěl najít nějaké téma, které bude spojovat výzkum hodnot a sociální vědy. Inspiroval se také Rokeachem a jeho tvrzením o teorii hodnot jako pojítku mezi vědami, které se zabývají lidským chováním. (Prudký, 2009, s. 88)

Na základě zkoumání těchto teorií přišel s vlastní definicí rysů hodnot:

- Hodnoty jsou koncepty nebo přesvědčení.
- Vztahují se k žádoucímu chování nebo výsledku stavů.
- Přesahují určité specifické situace.
- Slouží jako zdroje výběru či ocenění nějakého chování nebo události.

- Jsou uspořádány podle důležitosti.

(Prudký, 2009, s. 90)

Řeháková (2006, s. 108) ve svém článku uvádí tři skupiny cílů hodnot a potřeby lidské existence, ze kterých vychází:

- 1) Povaha jedince jako biologického organismu
- 2) Potřeba koordinace či směřování k rovnováze sociálních interakcí
- 3) Potřeba přežití a zabezpečení zájmů skupiny

Spojením přechozích dvou definic je osm klíčových hodnot, které dominovaly v žebříčku hodnot. V první ze svých teorií jich uvedl pouze osm, mezi které patří moc, prosociálnost, bezpečnost, konformita, požitkářství, úspěch, zralost, samostatnost. (Schwartz, 1992, s. 4)

Svoji teorii se rozhodnul rozšířit o další dvě hodnoty, kterými byly benevolence a univerzalizmus. Zařadil je zejména kvůli potřebě zjištění, jak jsou lidé v různých částech světa tolerantní vůči ostatním nebo také vůči životnímu prostředí. Benevolenci také z důvodu tolerance různých náboženství, tradic a zvyků. V tabulce vysvětluje, co jednotlivé hodnoty mají vypovídat o různých národech a jaký má význam jejich umístění ve výzkumu (Schwartz, 2012, s. 2)

2 ETIKA

V této kapitole se budeme zabývat teorií etiky a morálky, které jsou nezbytné pro uspořádání a rozvoj hodnot v životě člověka. Popíšeme si také, jakým způsobem probíhá etická výchova ve škole a jakým způsobem se začleňuje etika do výuky.

2.1 Etika v životě člověka

Definice pojmu etika se v mnohých publikacích liší. Adamová a Ventura (1995, s. 125) říkají, že pojem etika se běžně užívá „*pro vědní disciplínu, část praktické filosofie, která se zabývá morálními jevy*“. Krámský (2015, s. 22) uvádí podobnou definici, kde říká, že „*etika je v tomto ohledu odbornou teoretickou disciplínou tážající se po povaze morálního jednání*“. Bílý ve svojí knize (2005, s. 11) definuje etiku jako vědní disciplínu, která „*řeší především problém mravního dobra, je vědou o mravnosti*“. Cakirpaloglu (2009, s. 257) definuje etiku jako „*filozofickou disciplínu zabývající se vysvětlením a zdůvodněním fenoménu mravnosti, zejména principu lidského cílevědomého chování v souladu s mravními kategoriemi dobra a zla, jejím cílem je najít společné a obecné principy, z nichž morálka pramení, případně zdůvodnit morálku*“.

Definici etiky můžeme nalézt také ve Velkém sociologickém slovníku (1996, s. 269). Zde je charakterizována jako „*filosofická disciplína nebo učení o odpovědném jednání uvnitř lidského spolubytí*“. Definice pojmu etika se nachází také v Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, 2009, s. 70), kde jsou uvedeny celkem čtyři definice. My zde uvedeme tu, která je dle mého názoru nejvíce přínosná pro náš budoucí výzkum. Etika tedy je „*systém mravních norem tvořících základ společnosti, vymezujících postavení člověka ve společnosti a poskytujících kritéria jeho morálního jednání*“. (Průcha, Walterová, 2009, s. 70)

Adamová a Ventura (1995, s. 125) dělí etiku na deskriptivní a normativní. Deskriptivní etika je pouze popisná, říká, jak probíhá rozhodování v mravním jednání nebo co obsahují mravní hodnoty. Normativní etika se zabývá do hloubky důvody lidského jednání.

Podle Bílého (2005, s. 13-14) můžeme etiku dělit podle teorie I. Kanta na autonomní a heteronomní. Autonomní etika vychází z vlastního uvážení jedince, na základě jeho vnitřní svobody a odpovědnosti. Mravná je jen lidská vůle, ne však výsledek činu. K tomuto typu etiky se váže také morální zásada, která z této teorie vyplývá: „*Co nechceš, aby ti činil jiný, nečiň ty jemu*“. Heteronomní etika neboli také apriorní říká, že mravní zásady vyplývají z náboženské etiky a jsou dána od Boha, tudíž jsou neměnná. Lidé tak jednají z donucení, nikoliv z vlastního svědomí.

Etiku můžeme dělit také na individuální, která se zabývá morálními otázkami jednotlivců a sociální, která se zabývá různými společenstvími a jejich mravními životy a normami. Další dělení, které můžeme zaznamenat je dělení na etiku teoretickou, která zkoumá filozofické otázky etiky, dále etiku praktickou, která se zaměřuje na konkrétní situace a mravní jednání. Největším etickým trendem je profesní etika, která se zaměřuje na etická dilemata různých oborů, jako jsou např. novinářská etika nebo lékařská etika. (Adamová, Ventura, 1995, s. 126)

Pro pochopení novodobé etiky je nutné znát historii a kořeny, ze kterých naše etika vyrostla. První poznatky z etiky směřují tam, kde člověk hledal ideální způsoby chování pro přežití a šťastný život, ale také k prvním bezdůvodným zákazům neboli tabu. Rozvoj etiky jako takové byl zaznamenán již v antice, kde byla základním pojmem ctnost. Hlavním cílem byla výchova ctnostného člověka, které bylo vše podřízeno. Ctnost byla v této době chápána jako pozitivní charakterová vlastnost a celkové zaměření člověka na dobro. Dalším směrem je křesťanská etika, která vychází z desatera přikázání, která ukazují, pro co stojí za to žít. Velkým zlomem ve vývoji etiky bylo budování sociální pomoci na základě úcty k lidské důstojnosti, která je založena na etice lásky k člověku v nouzi. (Adamová, Ventura, 1995, s. 127-129)

2.2 Morálka

Definice morálky se u různých autorů liší. Krámský (2015, s. 20) definuje morálku jako „*povinnost člověka plnit vůli Boha či panovníka prostřednictvím předpisů, zákonů a chovat se dle tradičních mravů a obyčejů*“. Uvádí ale také Kantovu definici morálky, která říká, že „*aktivní posuzování správnosti našeho jednání na základě naší svobodné vůle je jedním z klíčových východisek, jak dnes chápeme teoretickou morálku*“. Krámský (2015, s. 21) tyto definice shrnuje do jedné, kde říká, že „*morálku lze pojímat jako takový způsob chování, jenž odpovídá obyčejům, zvykům a normám*“.

Adamová a Ventura (1995, s. 125) definují, že „*morálka jako obsah etiky obsahuje vše, o čem člověk přemýšlí a co činí k nejhlubší rovině svého lidství – k tomu „co má být“, k uskutečňování dobra*“. Bureš (1991, s. 3) říká, že „*morálka je, když mám něco dělat, co je dobré a správné*“.

V souvislosti s morálkou můžeme mluvit také o morálním jednání. To můžeme definovat jako chování a smýšlení podle určitých norem nebo zákonů, které by měly být dodržovány. Obtížné je v tomto případě posuzování, zda jsou tyto normy morální či nikoliv. Krámský (2015, s. 128) říká, že univerzální morálka neexistuje, že všechny dílčí morálky jsou relativní, a to v různých ohledech (politicky, historicky, kulturně...). Právě proto je zde velké množství

morálních výkladů, jako příklad si zde můžeme uvést morálku lékařů nebo učitelů a proti ní morálku gangsterů nebo různých totalitních režimů.

Protože se v našem výzkumu budeme mimo jiné zabývat i morálním dilematem, tak si zde tento pojem definujeme. Morální dilema vzniká ve chvíli, kdy je na nás kladeno více různých morálních požadavků. V tuto chvíli máme problém se rozhodnout. Krámský (2015, s. 115) uvádí Kantovu definici, kde říká, že morální jednání by nemělo být založeno na vnějších vlivech nebo podmínkách, ale čistě na racionálním a autonomním úsudku.

S pojmem morálka souvisí také pojem mravnost, který byl často užíván v dřívějších dobách. Tyto dva pojmy můžeme označit za synonyma. Cakirpaloglu (2009, s. 259) definuje pojem mravnost jako „*postoj člověka spočívající na svobodném rozhodnutí vůči mravnímu zákonu*“. Mravní zákon je v této definici objasněn jako „*morální norma či princip, kterým je označena kategorie mravního dobra*“.

Než se přesuneme k další podkapitole, kde si vysvětlíme, v jakých formách se zařazuje etická výchova do pedagogického procesu, tak bychom měli zmínit pojem mrav, který bývá často považován za protiklad pojmu mravnost. Ve společnosti to tedy často může fungovat tak, že existence mravů nutně neznamená existenci mravnosti. (Cakirpaloglu, 2009, s. 266)

2.3 Etická výchova v pedagogickém procesu

V České republice se etika do školství dostala teprve nedávno. Na potřebu zařadit ji do procesu výuky reagovalo MŠMT zařazením nového vzdělávacího oboru Etická výchova do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále také RVP ZV) v roce 2010. (*Opatření ministryně ze dne 16.12.2009* [online], příloha č. 1) Etická výchova je zde zařazena proto, že z důvodu nadměrného liberálního přístupu téměř vymizely všechny původní principy a dochází tak ke zhoršování mezilidských vztahů, sobectví a konzumu bez hranic. (Hubálek a kol., 2017, s. 88)

Největší rozvoj občanské a etické výchovy nastal po roce 1989, kdy v rámci přechodu od totality k demokracii bylo potřeba odideologizovat také české školství. Hlavní prioritou byla výchova žáků v duchu demokracie a tolerance. (Hubálek a kol., 2017, s. 70) Nejdůležitějšími mezníky v rozvoji školství u nás byl v roce 1999 vznik Národního programu rozvoje a vzdělávání v České republice neboli Bílá kniha, na kterou navazovala Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice. K otázkám rozvoje vzdělávací soustavy začala v té době dosud nevídaná veřejná diskuze, která byla nazvaná Výzvy pro deset milionů.

Vyjádřit se k ní mohli jak představitelé občanské společnosti, sociální partneři, tak i všichni pedagogičtí pracovníci působící ve vzdělávacím sektoru. Zároveň s tím probíhala tvorba nového školského zákona. Ten byl přijat 24. září 2004 jako zákon 563/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (Hubálek a kol., 2017, s. 78-79)

Česká republika je jednou z mála zemí v Evropě, které se i přes změny v RVP ZV nepřipojila ke státům, kde je etická výchova povinným předmětem. Malým posunem vpřed bylo vydání opatření tehdejší ministryně školství z roku 2009, které nabylo účinnosti 1.9.2010. Toto opatření upravuje RVP ZV a přidává do něj doplňující vzdělávací předmět Etická výchova. (Hubálek a kol., 2017, s. 85)

Tento předmět v rámci RVP ZV je rozdělen na několik témat (*Opatření ministryně ze dne 16.12.2009* [online], příloha č. 1, s.1):

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů.
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na těchto deset témat poté navazuje sedm témat, v rámci, kterých se předchozích deset témat aplikuje (*Opatření ministryně ze dne 16.12.2009* [online], příloha č. 1, s. 1):

1. Etické hodnoty.
2. Sexuální zdraví.
3. Rodinný život.
4. Duchovní rozměr člověka.
5. Ekonomické hodnoty.
6. Ochrana přírody a životního prostředí.
7. Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka.

Hlavními cíli předmětu Etická výchova by mělo být především vedení žáka k vytváření dobrých vztahů, k pochopení environmentálních a ekologických problémů v moderním světě, ke kritickému myšlení a vnímání společnosti a následnému utváření vlastních názorů, samostatnosti, respektu k jiným hodnotám a názorům a k tvorbě pozitivní a pravdivé představy o sobě samém. (Hubálek a kol., 2017, s. 86-87)

Etická výchova je u nás podporována mnohými organizacemi, které se věnují její teoretické stránce, ale také praktickému využití. Mezi takové organizace patří například Etické fórum České republiky, které se zabývá právě tvorbou různých kurzů, seminářů a konferencí pro pedagogy i veřejnost. Další organizací je Etická výchova, o. p. s., která vytváří různé podpůrné materiály (učebnice, pracovní listy, metodiky) jak pro pedagogy, tak jejich žáky, které se věnují etické výchově. V Olomouckém kraji je to například Centrum podpory etické výchovy Olomouckého kraje. Toto centrum vzniklo s velkou zásluhou Cyrilometodějského gymnázia, ZŠ a MŠ v Prostějově, kteří získali evropský grantový projekt, jehož hlavním cílem byla změna chování žáků s ohledem na etické principy, růst v prosociální osobnosti a navazování jejich kvalitních vztahů. (Hubálek a kol., 2017, s. 90-92)

3 HODNOTY VE SKAUTINGU

V této kapitole se zaměříme konkrétně na skautskou výchovu, principy, na kterých je postavena a ze kterých vychází, dále také na skautskou výchovnou metodu a kompetence, ke kterým jsou členové Junáka vedeni. Ukážeme si také, ve kterých částech skautské výchovné metody se opíráme o hodnoty a kde můžeme najít určitou návaznost na etickou výchovu ve školách. Podíváme se také na propojení skautských hodnot s potřebami dnešní společnosti a jejich využití v běžném životě.

3.1 Skautské poslání a principy

Junák jako výchovná organizace působí v českých zemích již od roku 1911. Během celých 113 let vývoje byl skauting jako takový několikrát zakázán režimem, prožil spoustu krizí, vzestupů i pádů. Proto je důležité vnímat skauting komplexně i s jeho historií, na základě které je tvořen skauting takový, jaký ho známe dnes. Junák stejně jako jiné další organizace, které pracují s mládeží, reagoval vždy na aktuální situace, potřeby jak jeho členů, tak i celé společnosti, ale pilíře, na kterých je postaven zůstávají stejné již od dob jeho založení.

Organizace Junák – český skaut, z. s., se řídí svými stanovami, které nesou název Stanovy Junáka. Jejich poslední aktualizace byla schválena 18.6.2022 na Valném sněmu v Praze. V těchto stanovách můžeme nalézt základní předpisy pro práci se členy, vedení, ale právě také zmíněné poslání a principy.

Poslání skautingu je hlavní idea, ze které vychází celá skautská výchova. Definici skautského poslání můžeme nalézt ve Stanovách Junáka a zní následovně: *„Junák – český skaut, z. s. je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě.“* (Stanovy Junáka [online], 2022, s. 1)

Ve Stanovách je také definován předmět činnosti Junáka, který by se dal přeložit také jako určitý prostředek pro naplňování skautské výchovy a dosahování dalších cílů Junáka. Jeho součástí je také poslání Junáka. Jeho znění je následovně: *„Předmětem činnosti Junáka je aktivní naplňování shora uvedeného poslání. Podpora všestranného rozvoje dětí a mládeže zahrnuje mimo jiné pořádání schůzek, výprav, táborů, setkání a her; vzdělávací, výchovné, kulturní, praktické, sportovní i další volnočasové aktivity; vydávání vzdělávacích, výchovných,*

metodických a dalších materiálů a publikací; pořádání kurzů a školení; činnost při ochraně přírody a krajiny; účast na životě občanské společnosti a rozvoji demokratické angažovanosti; sociální aktivity a podporu znevýhodněných skupin obyvatelstva; dobrovolnictví; prevenci před vznikem závislosti a dalších sociálně-patologických jevů; materiální a technickou podporu činnosti; provoz kluboven, základen, tábořišť i vzdělávacích center; podporu členů Junáka a péči o ně; činnost při správě organizace.“ (Stanovy Junáka [online], 2022, s. 1)

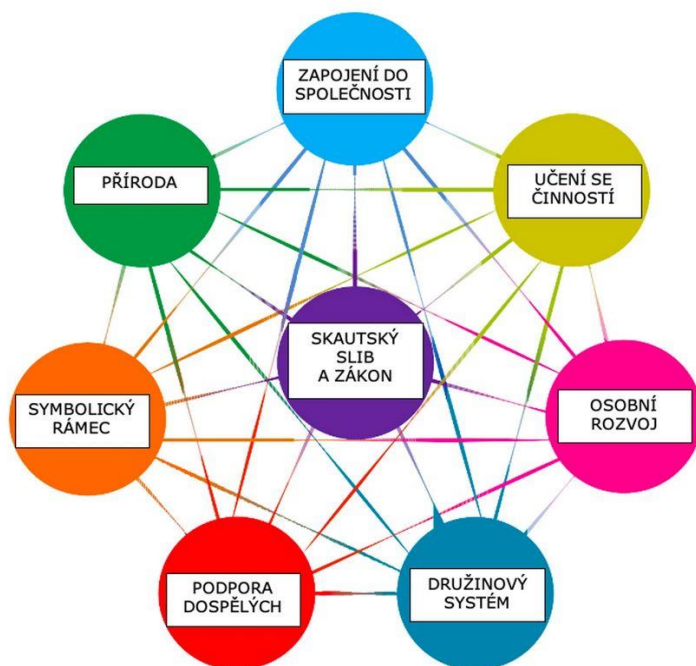
Ještě, než přejdeme ke skautské výchovné metodě, tak je nutné objasnit skautské principy, které fungují jako tři pilíře, na kterých stojí celá idea skautingu. I ty jsou definovány ve Stanovách Junáka ([online], 2022, s. 1-2) a to následovně:

- 1) „povinnost k Bohu, chápaná jako povinnost hledat a respektovat v životě vyšší hodnoty než materiální;*
- 2) povinnost vůči ostatním, chápaná jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě;*
- 3) povinnost vůči sobě, chápaná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.“*

3.2 Skautská výchovná metoda

Skautská výchovná metoda je základním charakteristickým prvkem skautské výchovy. Jak jsme již výše zmiňovali, ta vychází z ideí zakladatelů skautského hnutí, ale zároveň je obohacena o moderní prvky, které vyžaduje dnešní společnost. Je složena celkem z osmi prvků, které se vzájemně doplňují a všechny se propojují (viz Obrázek 2). Jeden bez druhého by nemohl fungovat. V následujících kapitolách se pokusíme tyto prvky charakterizovat a vysvětlit si, jakým způsobem v nich naplňujeme skautské hodnoty a jestli se to propojuje s praxí.

V jednom článku uvádí Jakub Holobrádek ([online], 2017), že jedním z hlavních charakteristických rysů skautské výchovy je všestrannost. Od jiných zájmových kroužků se liší například i v důrazu na tvorbu postojů a na výchovu pro život. Proto se skauti snaží své svěřence připravit na různé životní situace. Nejde tedy jen o přežití v přírodě, ale především o všeobecný rozvoj a schopnost smysluplného trávení volného času.

Obrázek 2: Prvky skautské výchovné metody (*Skautská výchovná metoda* [online], 2021)

V následujících odstavcích popíšeme jednotlivé části skautské výchovné metody a jejich souvislost s lidskými hodnotami.

1) Skautský slib a zákon

Přesné znění skautského slibu i zákona je uvedeno také ve skautských Stanovách (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 2). Skautský zákon je pro skauty soupis pravidel, které by měl každý dodržovat v běžném životě. Skautský slib je něco, co skauti slibují jak sobě, tak své vlasti i bližním a zavazují se tak k určitému chování. Skautský slib i zákon jsou součástí skautské výchovné metody od samého počátku a je v nich obsažena celá podstata skautingu.

Znění skautského slibu:

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“*

Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: *„K tomu mi pomáhej Bůh.“*

(*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 2)

Znění skautského zákona:

„1. *Skaut je pravdomluvný.*

2. *Skaut je věrný a oddaný.*

3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*

4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*

5. *Skaut je zdvořilý.*

6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*

7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*

8. *Skaut je veselý myslí.*

9. *Skaut je hospodárný.*

10. *Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.“*

Dívky a ženy používají znění v ženském rodě. (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 2)

Skautský slib i zákon úzce souvisí s hodnotami, které jsou podstatné pro náš výzkum, a proto je důležité je zde zmínit. Ve skautském slibu se objevují hodnoty jako čestnost, ve skautském příkladě například věrnost a oddanost. Ke všem těmto hodnotám, a i k mnohým dalším, jsou děti ve skautu vedeny pomocí různých programů, spolupráce a naplňováním dalších bodů skautské výchovné metody.

2) Učení se zkušeností

Stanovy Junáka ([online], 2022, s. 2-3) charakterizují tento bod jako snahu o samotnou aktivitu, při které jsme přesvědčeni, že se naučíme nejvíce tím, že danou činnost děláme. Nejdůležitější jsou vlastní prožitky a zkušenosti, kterými si poté osvojujeme určité dovednosti, znalosti i postoje. Zde také zmiňujeme výchovu mravní, která je také důležitá pro náš pozdější výzkum. Stanovy říkají, že „...*skauting neusiluje jen o to, aby člověk nebyl špatný; usiluje o to, aby dobro činil*“. Baden-Powell i Svojsík vycházeli v tomto případě spíše z vlastní intuice a toho, že si v dobách počátků skautingu byli lidé zvyklí dělat vše sami, protože neměli peníze na platbu řemeslníků.

3) Družina

Ve skautingu není kladen důraz pouze na výchovu všestranně schopného jedince, ale i na jeho schopnost zapojení se do kolektivu a spolupráci ve skupině. Proto jsou členové Junáka rozděleni do družin, většinou podle pohlaví a věku (dnes nejsou výjimkou i koedukované družiny), v každé z nich je 6–8 členů, kteří mají různé funkce. Sami členové se tak podílí na tvorbě programu, předávání zkušeností, ale také na chodu oddílu a chápou důležitost každé funkce. Všichni se vzájemně učí, že každý z nich je nějakým způsobem prospěšný a je odpovědný za úspěch družiny. Děti se tak učí odpovědnosti, pomoci druhému, což bývá velmi často platné v jejich životech mimo skaut. (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 3)

4) Symbolický rámeček

Aby skauting a jeho výchova byla účinná, je nutné, aby zaujala cílovou skupinu. Toho lze dosáhnout mnoha způsoby, jedním z nich je použití symbolického rámce a symbolů. K naší cílové skupině musíme hovořit jazykem, který jim bude blízký a budou mu rozumět. (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 3) Skauting má symboly, které jsou pro něj typické. Jedním z nich je například skautská lilie, která je jeho hlavním znakem a je symbolem míru a čistoty. Mezi další symboly můžeme zařadit skautský pozdrav, podání levé ruky nebo také Junáckou hymnu. Symbolický rámeček jako takový slouží k předání určitých znalostí a dovedností atraktivnější formou našim svěřencům. Využívá se především při hrách, ale i při předávání jiných znalostí. Symbolický rámeček můžeme definovat jako nějaký jazyk, díky kterému členové mohou lépe pochopit, co jim je sdělováno. Symbolický rámeček může skautským členům pomoci lépe pochopit hodnoty, ke kterým skauting směřuje. (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 3)

5) Příroda

V základním slova smyslu je příroda pro skauting především výchovným prostředím. V dnešní době se ale stále více do popředí dostává péče o ni a její ochrana. Je také vnímána jako prostor pro duchovní a citový rozvoj. (*Stanovy Junáka* [online], 2022, s. 3) Pro dnešní generaci dětí je příroda prostorem, kde mohou rozvíjet svoji fyzickou kondici a rozšiřovat komfortní zónu, která se vlivem moderní doby neustále zužuje a je čím dál těžší ji překonávat. Vzhledem k výzvám 21. století je aktuální téma ochrany přírody a klimatické změny, kterým se skauti ve svém programu také zabývají.

6) Program osobního růstu

Stanovy Junáka ([online], 2022, s. 3) definují tento bod výchovné metody jako úsilí o zajímavou nabídku programu, která bude atraktivní především pro mladé lidi všech věkových kategorií. Zároveň ale dbá na rozvoj každého člena jako jednotlivce, jeho motivaci a podporu ze strany organizace. Členové si vyzkouší různé funkce, ke kterým by se v běžném životě ani nedostali (hospodář, zdravotník...) a na základě kterých se dále učí a rozvíjí. Člen v Junáku je rozvíjen prakticky celý život. S tím souvisí i vlastní systém vzdělávání činovníků v rámci kurzů nebo také systém stezek pro mladší i starší výchovné kategorie, které slouží k rozvoji kompetencí, o kterých se budeme zmiňovat v další podkapitole.

7) Dospělí průvodci

Dle Stanovy Junáka ([online], 2022, s. 3) „dospělí ve skautingu hrají roli průvodců mladého člověka, tedy těch, kteří mu nejen ukazují cestu, ale také mu pomáhají, podporují jej a povzbuzují...“ na základě těchto předpokladů probíhá skautská výchova. Dospělí průvodci (vedoucí) zároveň vytváří program a bezpečné prostředí, ve kterém se jedinec může na své cestě realizovat. Učí jej, jak částečně převzít odpovědnost sám za sebe, až ji postupně převezme úplně celou. Skautské oddíly jsou vedeny mnohdy dospělými činovníky, kteří byli ve skautingu vychováni, i přestože dříve tomu tak nebylo a oddíly vedli i lidé z řad veřejnosti, kteří skautskou výchovou neprošli.

8) Zapojení do společnosti

Tento bod skautské výchovné metody je zde zařazen od roku 2017, v České republice se do Stanov přidal až v roce 2022. Jeho význam spočívá především v naplňování skautské poslání zanechat svět lepším, než když jsme na něj přišli. Toho nemůžeme dosáhnout, pokud nebudeme spolupracovat s dalšími regionálními i celosvětovými organizacemi, které se také zabývají výzvami dnešní doby. Skauti i skautky se do společnosti zapojují pomocí v regionech kde působí, ale také se zabývají problémy na globální úrovni (aktuálně např. válka na Ukrajině). Zapojením do společnosti zároveň skauti přijímají roli aktivního a odpovědného občana. (Stanovy Junáka [online], 2022, s. 3)

3.3 Kompetence skautské výchovy

Výchova ve skautingu se řídí především skautskou výchovnou metodou. Důležitým nástrojem jsou ale také kompetence skautské výchovy. Ty slouží jako určitý návod pro tvorbu programů v oddílech a zároveň určují, co by jednotlivé výchovné kategorie měly umět a znát. Proto se dělí celkem do čtyř skupin: Benjamínci; Vlčata, světlušky a žabičky; Skauti a skautky; Roveri a rangers. Tyto kompetence jsou úzce provázány například se skautskými stezkami, kde jsou

různé úkoly a výzvy, které slouží k naplňování a získávání daných kompetencí. (*Skautská výchova* [online], 2022)

Existují také kompetence pro skautské vzdělávání, které slouží především při pořádání kurzů pro činovníky, které nejsou předmětem zájmu naší diplomovou práci. Pro naši diplomovou práci jsou důležité obecné kompetence, které by měl mít každý skaut, a které se dále specifikují, podle jednotlivých výše zmíněných výchovných kategorií. Tyto kompetence se dělí do následujících oblastí:

- Co umím a znám.
- Kdo jsem.
- Moje kamarádství.
- Můj domov.
- Svět okolo nás.
- Příroda kolem nás.

(*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Co umím a znám

Tato oblast se dále zaměřuje na praktický život člena, který by se měl umět postarat o sebe i o ostatní. Dále také rozvíjí jeho fyzickou zdatnost, tvořivost a zručnost. Patří sem i táboření a zdatnosti, které zde může uplatnit. Nezbytnou součástí je příprava na krizové situace a rozvoj kritického myšlení při třídění informací a řešení problémů. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Kdo jsem

V této oblasti se člen zaměřuje sám na sebe, především na svůj duchovní rozvoj, uvědomuje si důležitost svého života a svůj vlastní přínos skupině. Rozvíjí zde také emoční a rozumové schopnosti. Má iniciativu a motivaci k vlastnímu rozvoji. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Moje kamarádství

Oblast je zaměřena na vztahy a sociální skupiny, kterých je člen součástí. Zkoumá jejich kvalitu, měl by také umět pomáhat druhým. Zaměřuje se také na komunikaci v sociálních skupinách, vhodné vyjadřování a navazování nových vztahů. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Můj domov

Stěžejní podoblasti tohoto tématu jsou rodina, parta a skautská družina. Tato oblast má za úkol rozvíjet člena v jeho rodina, učit ho důležitosti rodiny a aktivitě v ní. Zároveň se snaží o rozvoj jeho skautského života i v neskautských skupinách (nestydí se za to, že je skaut). Ve svojí družině se dokáže prosadit a ví, proč je pro družinu důležitý. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Svět okolo nás

Skauting si bere za úkol výchovu demokratického občana, což je i hlavním bodem této oblasti. Zároveň se zde snaží o pochopení role člena ve světě a společnosti a o vnímání různých odlišností ve světě a toleranci vůči nim. Snaží se chápat historii a porozumět příběhům z ní. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Příroda kolem nás

Poslední oblastí skautských kompetencí je příroda. Zde by každý člen měl znát hodnotu přírody, její důležitost a poznávat prvky přírody i krajiny. Skauting vede své členy k tomu, aby rádi trávili čas v přírodě a na základě toho si jí více vážili a vnímali její krásu. Zabývá se také ochranou přírodního prostředí a péčí o něj. (*Kompetence skautské výchovy* [online], 2022)

Na základě všech těchto kompetencí probíhá skautská výchova, která je stále se více rozmáhajícím trendem. I tyto kompetence od založení skautingu prošly mnohými změnami, neustále se aktualizují a přizpůsobují dobovým trendům. Zároveň se snaží vyhovovat požadavkům, které na dnešní mládež klade společnost.

4 VÝVOJOVÉ OBDOBÍ PUBESCENCE

V této kapitole se budeme zabývat charakteristikou vývojového období pubescence, které jsme si zvolili pro náš výzkum. Vzhledem k tomu, že jsme si zvolili téma zaměřené na hodnoty jedinců, tak se budeme zabývat především morálním, sociálním a emočním vývojem věkové kategorie 13–15 let, což jsou pubescenti zhruba v 8.–9. třídě ZŠ.

4.1 Morální vývoj jedince

Každý jedinec se vyvíjí po stránce fyzické, psychické, sociální a stejně tak i morální. S první teorií, která tento vývoj zkoumá, přišel Jean Piaget. Piaget, stejně jako neméně známý J. J. Rousseau, prosazoval myšlenku o vrozené čistotě dítěte, které bývá zkaženo až svým okolím. Nejznámější Piagetovou teorií je teorie kognitivního vývoje. Druhá jeho teorie pojednává právě o výše zmiňované koncepci morálního vývoje. Tu publikoval ve svojí knize *Morální úsudek dítěte*. Tímto dílem se Piaget spolu s Kohlbergem stal zakladatelem dnes již velmi rozvinutého oboru psychologie morálky. (Vacek, 2008, s. 8)

Piaget ve své teorii navazuje na poznatky ze své teorie kognitivního vývoje, kde porovnává odlišnosti dětí a dospělých v kognitivním i osobnostním vývoji. V teorii morálního vývoje pozoroval odlišnost v morálním usuzování dítěte ve dvou stádiích – mezi šestým a dvanáctým rokem. Pozoroval, že zatímco u mladších dětí převažuje heteronomní morálka, která je závislá na vnějších zákonech a normách, tak u starších dětí převládá morálka autonomní, která je založena na ztotožnění se s mravními zákony. (Vacek, 2008, s. 8-9)

Aby Piaget porozuměl způsobu morálního usuzování dítěte, tak nejdříve zkoumal vztahy dětí k pravidlům. Pozoroval, jak děti pravidla chápou a jak je naplňují. Jeho pokus spočíval v pozorování asi stovky dětí při hraní kuliček (Krámský, 2015, s. 116). Během hry se jich dotazoval, zda pravidlům rozumějí a pochopil, že děti nejsou žádným způsobem regulovány a pravidla se učí samostatně bez jakéhokoliv vlivu dospělých. (Vacek, 2008, s. 9)

V rámci tohoto pozorování a rozhovorů zjistil, že u dětí do dvou let je stěžejní daná aktivita bez ohledu na pravidla. Mezi druhým a šestým rokem se dítě učí hrát hru pomocí pozorování svých vrstevníků a starších kamarádů, pravidla ve hře jsou pro něj velmi důležitá. Společně s ostatními spoluhráči je dítě schopno se dohodnout na pravidlech a pozoruje jejich dodržování. V jedenácti až dvanácti letech se u dítěte rozvíjí abstraktní myšlení a na základě toho je pro něj důležité sjednocení a úprava pravidel. Dítě tolik nezajímá samotná hra, ale spíše dodržování pravidel a spolupráce při jejich vyjasňování. (Vacek, 2008, s. 9-10)

Na Piagetovu teorii morálky navazuje jeho žák Lawrence Kohlberg, který je také považován za jednoho z hlavních zakladatelů psychologie morálky. Kohlberg definoval tři úrovně morálky, z nichž se každá dělí na dvě další stádia (Krámský, 2015, s. 117):

Prekonvenční úroveň morálky

- Stadium orientace na trest.
- Stadium orientace na odměnu.

Konvenční úroveň morálky

- Stadium orientace na to být hodným dítětem.
- Stadium orientace na řád a zákon.

Postkonvenční úroveň morálky

- Stadium orientace na společenskou smlouvu.
- Stadium univerzální etiky.

Prekonvenční úroveň morálky někteří autoři nepovažují za morální stupeň, vzhledem k tomu, že je z velké části ovlivňována dětským egoismem. Dítěti nezáleží na pravidlech, ale na trestech, které přichází za jejich nedodržování, těm se snaží vyhýbat. Nebo na odměnách, které přichází, když je dítě pravidla respektuje, a ty se snaží naopak získávat. Toto období je vymezeno věkem 8-10 let. (Krámský, 2015, s. 118) V prvním stádiu se dítě orientuje na poslušnost, aby se vyhnulo trestu, ve druhém stádiu naopak chce být dítě hlavně chváleno anebo jinak oceňováno. Často se dítě ptá „Co uděláš na oplátku pro mě?“. (Vacek, 2008, s. 27)

Konvenční úroveň morálky je charakteristická především snahou dítěte o naplnění očekávání jeho okolí. Hlavní roli hraje rodina a sociální skupina. To především v prvním stádiu této úrovně, v druhém se dítě orientuje na další autority, které určují normy a pravidla ve společnosti. Ve druhém stádiu se dítě snaží plnit pravidla především proto, že nechce narušovat fungování společnosti, a proto normy a pravidla dodržuje. (Vacek, 2008, s. 28-29)

O postkonvenční úrovni morálky Kohlberg říká, že ho dosáhne pouhých 15 % lidí do 25 let. Psychologové dnešní doby se domnívají, že procento je vyšší i u lidí v mladším věku. (Krámský, 2015, s. 119) Charakteristické pro tuto úroveň je především snaha o vytvoření vlastních morálních hodnot a principů, které člověk přijímá bez jakéhokoliv vlivu autority, jen na základě vlastního vnitřního ztotožnění s nimi. (Vacek, 2008, s. 29) V prvním stádiu se člověk orientuje především na společenskou smlouvu a zákony, které byly vytvořeny pro člověka, aby

jej chránily. Ve druhém stádiu se člověk orientuje na etiku, vyšší principy a vlastní svědomí. (Krámský, 2015, s. 119-120)

4.2 Emoční vývoj jedince

V období dospívání dochází k velké hormonální proměně, která se projevuje ve změnách při prožívání citů a emocí. Jedinec bývá více rozkolísaný a labilní, co se týče prožívání emocí, často reaguje přecitlivěle a bývá emočně zmatený – svým emocím nerozumí. (Vágnerová, 2012, s. 390) Čačka (2000, s. 250) říká, že citová oblast v období puberty dominuje a emocionalita hraje významnou roli. Zároveň uvádí, že na konci tohoto období dochází k přechodu od rozkolísanosti k sebeovládání a usměrňování emocí jedince.

Citové prožitky pubescentů bývají často nepřiměřené, proměnlivé, a přestože jsou velmi intenzivní, tak bývají krátkodobé. Vzhledem k tomu, že si jedinci často nedokáží nijak své chování a reakce vysvětlit, tak na ně reagují rozmrzelostí a podrážděností. (Vágnerová, 2012, s. 390)

S hormonálními změnami a vyšší hladinou dopaminu souvisí také touha po adrenalinu a vzrušujících zážitcích. Jedinci v tomto období mají menší zábrany při experimentování a zkoušení nových aktivit. To může někdy vést i k rizikovému chování, přestože při získávání nezávislosti na rodičích či jiných dospělých je nutné vystavit dospívajícího i určitým rizikům. (Janošová in Blatný (ed.), 2016, s. 103)

V tomto vývojovém období je charakteristický také egocentrismus, pubescenti si myslí, že jsou středem zájmu okolí stejně, jako jsou ve středu svého zájmu. (Janošová in Blatný (ed.), 2016, s. 103) V souvislosti s tím uvádí Vágnerová (2012, s. 391) pojem *emoční egocentrismus*, ve kterém vysvětluje, že dospívající jedinci se domnívají, že jen oni mají tak intenzivní citové a emoční prožitky a nikdo jiný je nemůže pochopit. Pro toto období je také typické neprojevení citů navenek a jistá uzavřenost. (Vágnerová, 2012, s. 391)

4.3 Sociální vývoj jedince

V období dospívání se projevuje určitý odklon od rodičů související s úpadkem sdílení různých informací a emočních prožitků. Pubescentům vadí udílení rad od dospělých a jejich přílišná starostlivost. (Janošová in Blatný (ed.), 2016, s. 106) Hlavním cílem tohoto vývojového období je určitá míra autonomie od rodičů a autorit, a to na takové úrovni, aby byli schopni samostatně fungovat v běžném životě. (Thorová, 2015, s. 416) Pubescenti bývají vůči dospělým i autoritám velmi kritičtí a netolerují jejich chyby. Vyžadují absolutní rovnoprávnost, a to se

projevuje tak, že chtějí, aby pravidla byla dodržována nejen jimi, jakožto podřízenými, ale i autoritami, jakožto nadřízenými. Jedinci bývají kritičtí také ke svým vrstevníkům, i sobě samým, což nebývá tak časté a neprojevují tuto kritiku navenek. (Vágnerová, 2012, s. 395-396)

Pro rozvoj dospívajících jsou stále důležité stejné sociální skupiny, jen jejich význam a vliv se mění. I přestože se dospívající jedinci začínají osamostatňovat, tak je pro ně stále důležitá rodina, která vytváří hlavní sociální zázemí. Škola je důležitá spíše s ohledem na budoucnost a přípravu na budoucí povolání. V případě, že má rodina negativní vliv na jedince, tak jako kompenzace pro rozvoj schopností a dovedností slouží volnočasové instituce. (Vágnerová, 2012, s. 396)

Nejvýznamnější roli v období dospívání hraje vrstevnická skupina. Vznikají zde úzké vazby, často první lásky, je zdrojem emoční i sociální opory. (Vágnerová, 2012, s. 396) Pro jedince je důležité především přijetí skupinou a identifikace s ní. Důležitá je skupinová konformita neboli vyhovění požadavkům skupiny, zde si musíme dát opět pozor na možné rizikové chování, které z pravidel může vyplývat. V dnešní době na socializaci mají velký vliv také sociální sítě, mnohdy k pocitu naplnění pocitu sociální prázdnoty stačí virtuální členství. (Janošová in Blatný (ed.), 2016, s. 107)

5 STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Téma hodnot, ke kterým jsou vedeni členové Junáka, je aktuální již několik let. Do popředí se dostává především pokud se jedná o porovnání hodnotových žebříčků s běžnou populací a při uplatnění těchto hodnot při vstupu na trh práce. Výzkumů, které se zabývaly porovnáním hodnotových žebříčků skautské i neskautské populace, nebylo uskutečněno mnoho, přesto se v rámci organizace i mimo ni několik takových uskutečnilo.

V rámci výzkumů, které probíhaly na vysokých školách, jsem vybrala celkem tři, které se zabývaly podobnou problematikou, jako naše diplomová práce. Nejdříve uskutečněný byl výzkum v roce 2012 v diplomové práci s názvem „*Skauting a hodnotová orientace jeho členů*“. Respondenti byli vybráni ze skupiny rané dospělosti, věková kategorie 20–25 let. Hlavním cílem bylo porovnání hodnot, které mají ve svých hodnotových žebříčcích členové organizace a hodnot, které skautské hnutí propaguje ve svých myšlenkových základech a výchovném systému. Výzkumnou metodou byl dotazník, který byl inspirován Rokeachovým testem hodnot, pouze trochu upravený a v druhé části byla použita metoda Schwartzova zjišťování hodnot na základě charakteristiky osob. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že na předních příčkách většiny skautů se objevují hodnoty jako zodpovědnost, prospěšnost společnosti nebo také přátelství. S podivem se v tomto výzkumu na spodních příčkách umístila ochrana přírody, která je ve skautské výchovné metodě jednou z priorit. V závěru je ale možné říci, že členové Junáka obecně méně uznávají hodnoty zaměřeny na vlastní prospěch. (Kovářová, 2012)

Tématem hodnot ve skautingu se zabývaly také dvě bakalářské práce. První s názvem „*Životní hodnoty skautů*“, jejíž výzkum byl proveden v roce 2018, se zabývala rozhovory na toto téma se skauty ve věkové kategorii adolescentů (15–21 let) z Hradce Králové. Zajímavé zjištění bylo, že jako hlavní zdroj ovlivňování hodnot respondenti uváděli dobrý příklad svých vedoucích, skautský slib, ale i zážitky, které v této organizaci získávají. Na základě těchto rozhovorů autor práce v závěru shrnul, že „*skauting ovlivňuje hodnoty adolescentů pomocí dané metodiky práce s mládeží již od útlého věku*“. V závěru práce je také uvedeno, že skauti mají na vyšších příčkách nemateriální hodnoty (stejně jako v předešlém výzkumu) a častěji se objevují hodnoty prospěšné přírodě a ostatním lidem. (Luksch, 2018)

Třetí z těchto výzkumů byl proveden v rámci bakalářské práce v roce 2018 u adolescentů ve věku 15–18 let. Bakalářská práce nesla název „*Skauting a jeho význam při utváření hodnot u dětí a mládeže*“. Předmětem výzkumu bylo porovnání hodnotové orientace skautů a populace, která skauting nenavštěvovala. Výzkum spočíval v dotazníku, který obsahoval 23

hodnot a k nim přiřazené škálové stupnice, na kterých respondenti přiřazovali důležitost jednotlivým hodnotám. U členů Junáka se na prvních třech pozicích umístilo přátelství, svoboda a rodina a děti. Na posledních příčkách to bylo soukromé podnikání a před ním politická angažovanost. U neskautské populace se na prvních třech místech umístilo zdraví, svoboda a přátelství, u skautů bylo zdraví až na 4.místě. Na poslední příčce se zde umístila politická angažovanost. Zaznamenány byly drobné odchylky v žebříčcích, závěr byl podobný jako u předchozích dvou výzkumů, které byly podrobnější a méně zavádějící. (Hanková, 2018)

Samotná organizace Junák provedla výzkumy na téma skautské hodnoty celkem dva. Jedním z nich je výzkum z roku 2019, který měl za úkol zjistit pohled veřejnosti na organizaci Junák a také odpovědět na otázku, proč v některých střediscích jsou dlouhé čekací listiny na přijetí a je téměř nemožné zde své dítě registrovat. Odpovědí na tuto otázku je, že skauting se těší neustále většímu zájmu ze stran veřejnosti, dostává se do širšího povědomí a je jednou z nejpoblárnějších volnočasových aktivit. Výzkum organizovala agentura Ipsos a byl proveden pomocí online dotazování. Celkem se zapojilo 639 respondentů, kteří byli vybráni jako reprezentativní vzorek populace. Jako hlavní hodnoty, které skauting charakterizují, byly uvedeny ochrana přírody, pomoc druhým a spolupráce. 7 z deseti dotazovaných by dětem skauting doporučilo. 82% dotazovaných souhlasilo s výrokem, že „*ve skautu se člověk naučí pomáhat jiným*“, 79% souhlasilo, že si dítě ve skautu najde dobré kamarády a 76% souhlasilo s výrokem, že „*se dítě naučí poctivosti a rozvíjí svůj charakter*“. (Pohled veřejnosti na Junáka [online], 2019)

Výzkum, kterým bude inspirován i ten v naší diplomové práci, byl proveden v letech 2000–2003. Samotný výzkum patří k souboru výzkumů, které se nazývají „*Sondy do světa skautů – sociologické průzkumy Junáka 2000–2003*“. Celá publikace obsahuje několik typů výzkumů, které se dotýkají různých skautských témat. Nás zajímá část, která se dotýká problematiky hodnot. Celý výzkum měl za cíl provést nějakou analýzu a sebepoznání celé organizace. Z velké části se na tomto výzkumu podílela agentura Median ve spolupráci s dalšími členy Junáka. Výzkum hodnot v tomto případě probíhal na základě přisuzování osobní důležitosti celkem 26 hodnotám na čtyřbodové škále. Výzkumu se účastnilo přes jeden tisíc respondentů a nutno podotknout, že to byli členové Junáka v roverském věku a starší patnácti let. Vyšší pozice zaujímaly spíše hodnoty konkrétní (přátelství, rodina,...), než abstraktní (mravnost, uznání,...). U skautů se objevovaly především hodnoty jako ochrana přírody, porozumění a pomoc druhým. U neskautů převládaly peníze jako předpoklad dobrého života, klidný život bez rizik nebo soukromé podnikání. Zkrátka u skautů převládaly spíše duchovní a morální hodnoty, než

konzumní způsob života. Junák z průzkumu vyvodil závěr, že existuje určitá obecná skautská hodnotová orientace, která ale vyžaduje neustálý rozvoj na základě těchto hodnot. Zároveň bylo zjištěno, že hodnotový systém členů Junáka je stálý, podobný jak u žen, tak i u mužů, stejně jako u mladších i starších. (Černý a Břicháček, 2003, s. 38-45)

Na základě posledního zmíněného výzkumu jsem se rozhodla tento výzkum po více jak dvaceti letech zopakovat na menší části populace a u mladší věkové kategorie. Ve většině výzkumů byla zvolena věková kategorie adolescentů nebo dospělých starších 15ti let. Proto jsem se ve svojí diplomové práci rozhodla porovnat hodnoty u pubescentů, zda budou rozdíly patrné již zde, či nikoliv. K tomu využiji seznam hodnot použitý v posledním zmíněném výzkumu.

6 KVANTITATIVNÍ ČÁST VÝZKUMU

Nejprve jsme chtěli v rámci kvantitativního výzkumu získat větší množství dat, které následně v kvalitativní části prozkoumáme více do hloubky. Chráska (2016, s. 11) ve svojí knize uvádí, že o kvantitativním výzkumu v pedagogice hovoříme tehdy, když různými empirickými metodami zkoumáme neboli ověřujeme a testujeme hypotézy, které se týkají vztahů mezi pedagogickými jevy. Je to především výzkum, který bývá založen na faktech a připouští existenci jedné objektivní reality.

6.1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem dotazníkového šetření je komparovat hodnotové žebříčky u skautů a neskautů.

Dílčí cíle dotazníkového šetření:

- Popsat, analyzovat a porovnat hodnotové žebříčky skautů i neskautů.
- Objasnit rozdíly v úrovni morálního vývoje u skautů i neskautů.

Výzkumné otázky:

VO1: Jak se liší postavení hodnot skautů a neskautů v období pubescence?

VO2: Jaký je rozdíl v morálním vývoji u skautů a neskautů v období pubescence?

6.2 Výzkumná metoda – dotazník

Nástrojem pro kvantitativní výzkumné šetření jsme v tomto případě zvolili dotazník, především pro jeho schopnost získávání velkého množství dat za krátký časový úsek. Dotazník je charakteristický přesně formulovanými standardizovanými otázkami, které v písemné podobě předkládáme respondentům, abychom získali údaje, názory a postoje potřebné pro daný výzkum. Dotazník, který jsme pro naše potřeby využili je kombinovaný, což znamená, že se v něm nachází otázky otevřené ale i uzavřené. (Maňák a kol., 1994, s. 50-51) Dotazník k nahlédnutí je součástí přílohové části této práce.

6.3 Výzkumný soubor, organizace výzkumu

Naší cílovou skupinou byli skauti a žáci základní školy ve věku 13–15 let (8.–9. třída ZŠ). Prvním krokem bylo oslovení základních škol s otázkou, zdali je možné zde výzkum uskutečnit a dotazníky s dětmi vyplnit. Po souhlasu pedagogů jsme na jedné škole vybrali oba osmé a oba deváté ročníky, které dotazníky vyplňovaly v rámci výuky. Se skauty i skautkami to probíhalo velmi podobně, po domluvě s vedoucími jednotlivých věkových kategorií proběhlo vyplnění

dotazníků v rámci skautských schůzek v různých skautských střediscích, které jsme získali pomocí různých kontaktů, které skauti mezi sebou vlastní.

Výběr cílové skupiny, který jsme provedli, není reprezentativní, tudíž je nelze vztáhnout na celou populaci. Výběr neskautů probíhal na základě aktuální dostupnosti školy, kde jsme na základě věkového kritéria určili totálním výběrem dvě třídy, které se výzkumu účastnily (8. a 9. ročník). Výběr skautů probíhal metodou sněhové koule, kdy jsme oslovili skauty vybraného střediska, kteří se výzkumu účastnili a na ně se pak nabalili jejich skautští přátelé z jiných měst.

Všichni respondenti se výzkumu účastnili dobrovolně, bez nátlaku a s příslibem zaručení anonymity. Předání dotazníků proběhlo osobně ve školách i na skautských schůzkách, tento způsob Chráska (2016, s. 169) považuje za ideální a počítá při něm s největší návratností. Do škol se dostalo celkem 80 dotazníků, návratnost byla 70 dotazníků, z nichž 17 bylo vyřazeno z důvodu špatného vyplnění nebo nepochopení zadání. Do skautských družin se jich rozdalo rovněž 80, návratnost byla poněkud menší a to 53 dotazníků, z nich jsme poté ještě 3 vyřadili. Výzkumný vzorek tedy v rámci kvantitativního výzkumu tvořilo 103 respondentů ve věku 13–15 let.

6.4 Zpracování dat

Dotazníky jsme v první fázi roztřídili a vybrali z nich ty, které byly správně vyplněné a tím pádem i přínosné pro náš výzkum. Nejprve jsme všechny dotazníky pročetli a v části, kde respondenti uváděli demografické údaje jako pohlaví, věk a příslušnost k organizaci Junák – český skaut, z. s. jsme je rozdělili na skautské a neskautské. Skautských dotazníků bylo vyhodnoceno celkem 50 a neskautských 53.

Dotazník se skládal celkem ze tří částí. V první části jsme zjišťovali demografické údaje respondentů, ve druhé části postavení hodnot v jejich hodnotových žebříčcích a ve třetí části jejich úroveň morálního vývoje.

V první a třetí části jsme použili čárkovací metodu podle Chrásky (2016, s. 34-35), kdy jsme na základě odpovědí respondentů čárkovali četnost těchto odpovědí. V první části pro nás bylo zásadní, zda jsou to skauti či neskauti. Ve třetí části se odpovědi různily a zásadní pro výsledek výzkumu bylo, které odpovědi měly největší četnost.

Ve druhé části našeho dotazníku se nacházela tabulka, která obsahovala 26 různých hodnot, které jsme převzali z výzkumu Junáka, který jsme popsali na stranách 38 a 39. Úkolem respondentů bylo tyto hodnoty seřadit od nejvíce důležité (1. místo) po tu nejméně důležitou

(26. místo). Žádné dvě hodnoty nesměly být na stejném místě. Abychom mohli dobře vyhodnotit rozdíly v umístování hodnot jednotlivých respondentů, tak jsme se rozhodli jednotlivým pozicím v tabulce přiřadit vždy body opačné hodnoty a na základě toho vypočítat aritmetický průměr. To znamená, že pokud byla hodnota na prvním místě, tak její bodová hodnota byla 26 a tak podobně i s ostatními. Takto jsme přepsali hodnoty u všech tabulek. Na základě tohoto přepisu jsme sestavili tabulku, ve které v prvním sloupci byly vypsány všechny hodnoty z dotazníku a do druhého sloupce jsme vepisovali pořadí v opačné hodnotě (1=26 atd.). Takto jsme vytvořili tabulky pro skauty i neskauty a hodnoty v jednotlivých buňkách jsme poté seřadili od největší po nejmenší pro lepší přehlednost při počítání statistické významnosti. Na základě získaných hodnot jsme poté spočítali aritmetický průměr. Tyto aritmetické průměry jsme poté uspořádali do dvou tabulek, které ukázaly pořadí hodnot jak u skautů, tak u neskautů (viz Tabulka č. 3 a Tabulka č. 4)

Hodnoty – neskauti	Aritmetický průměr	Pořadí
Mít kamaráda/přítele, na kterého je spolehnutí	22,537	1.
Žít pro svou rodinu a děti/mít vážnou známost	20,889	2.
Žít v míru	18,814	3.
Mít své záliby a koníčky	17,425	4.
Mít stálou práci, sociální jistotu	17,203	5.
Mít zajímavou a užitečnou práci	17,203	5.
Čestně jednat	15,87	6.
Mít hodně peněz a dobře si žít	15,636	7.
Dostat se do dobré party	14,61	8.
Získat co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci	14,444	9.
Žít klidně bez rizik a napětí	14,314	10.
Sportovat	14,204	11.
Vždy říkat pravdu	13,907	12.
Být odolný, schopný(á) snášet nepohodlí a fyzickou námahu	13,778	13.
Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních	13,778	13.
Žít zdravě, dodržovat životosprávu	13,537	14.
Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch	13,518	15.
Posilovat porozumění a vzájemnou pomoc lidí	12,852	16.
Milovat, sexuálně žít	12,537	17.
Aktivně se podílet na ochraně přírody	10,481	18.
Aktivně se podílet na rozvoji společnosti	9,907	19.
Soukromě podnikat	8,333	20.
Mít možnost ovlivňovat veřejné záležitosti	8,037	21.
Žít podle vyšších mravních principů, které nás přesahují	7,018	22.
Vyznávat duchovní hodnoty	6,018	23.
Věřit v Boha, žít podle náboženských zásad	3,685	24.

Tabulka č. 2: Pořadí hodnot u neskautů podle aritmetického průměru

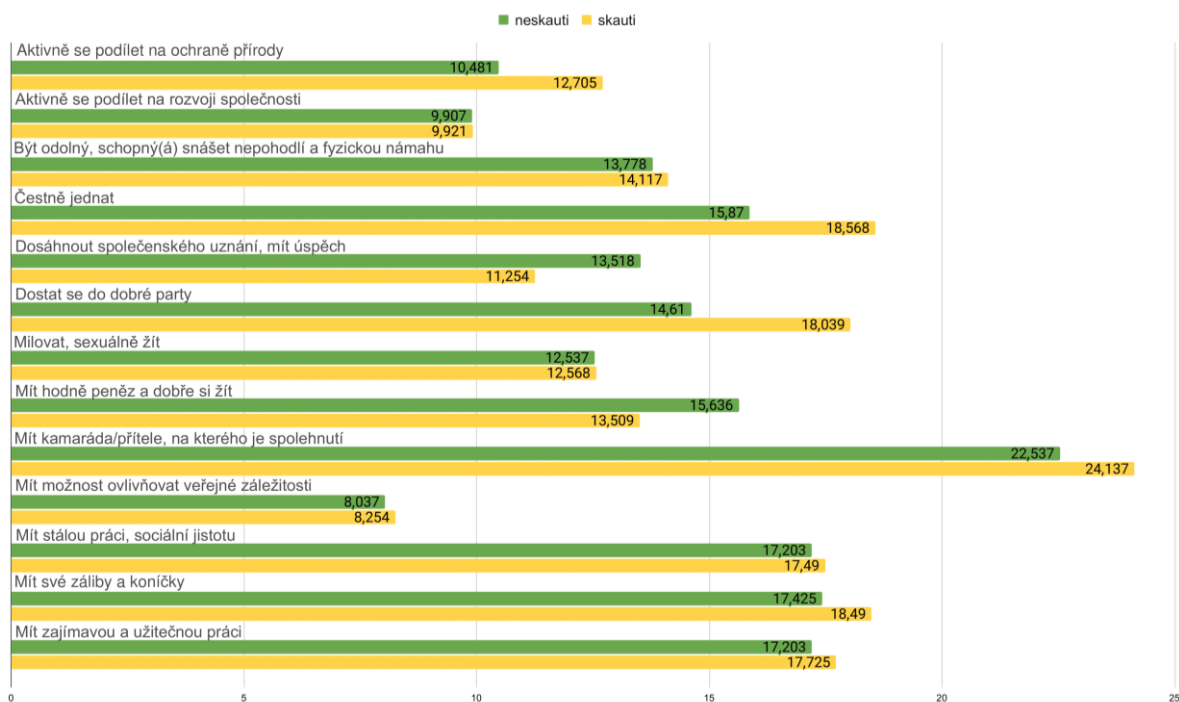
Hodnoty – skauti	Aritmetický průměr	Pořadí
Mít kamaráda/přítele, na kterého je spolehnutí	24,137	1.
Žít pro svou rodinu a děti/mít vážnou známost	22,86	2.
Žít v míru	19,235	3.
Čestně jednat	18,568	4.
Mít své záliby a koníčky	18,490	5.
Dostat se do dobré party	18,039	6.
Mít zajímavou a užitečnou práci	17,725	7.
Mít stálou práci, sociální jistotu	17,49	8.
Vždy říkat pravdu	16,431	9.
Sportovat	15,666	10.
Být odolný, schopný(á) snášet nepohodlí a fyzickou námahu	14,117	11.
Získat co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci	13,745	12.
Mít hodně peněz a dobře si žít	13,509	13.
Žít zdravě, dodržovat životosprávu	13,411	14.
Aktivně se podílet na ochraně přírody	12,705	15.
Milovat, sexuálně žít	12,568	16.
Posilovat porozumění a vzájemnou pomoc lidí	12,039	17.
Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch	11,254	18.
Aktivně se podílet na rozvoji společnosti	9,921	19.
Žít klidně bez rizik a napětí	9,745	20.
Mít možnost ovlivňovat veřejné záležitosti	8,254	21.
Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních	8,039	22.
Žít podle vyšších mravních principů, které nás přesahují	7,431	23.
Vyznávat duchovní hodnoty	5,882	24.
Soukromě podnikat	5,823	25.
Věřit v Boha, žít podle náboženských zásad	3,901	26.

Tabulka č. 3: Pořadí hodnot u skautů podle aritmetického průměru

Jak můžeme v tabulce pozorovat, tak první tři příčky jsou u obou skupin respondentů stejné. Na prvním místě se umístila hodnota „mít kamaráda/přítele, na kterého je spolehnutí“, na druhé místo respondenti přiřadili „žít pro svou rodinu a děti/mít vážnou známost“. Třetí místo patří hodnotě „žít v míru“. Postavení těchto hodnot je na vysokých příčkách ukotveno především proto, že pramení ze základních lidských potřeb a potřeb dané věkové kategorie. Každý pubescent v tomto věkovém rozmezí touží mít nějakého přítele, který mu bude oporou a bude s ním sdílet své radosti i strasti. Rodina je důležitá především jako pevné zázemí, kde se pubescenti mají možnost rozvíjet a získávají zde podporu. Mír se zde dle mého názoru umístil především z důvodu aktuálního dění a skloňování tohoto slova v různých směrech. Značný rozdíl v postavení v žebříčku je u hodnot, které jsou typické pro skautskou výchovu, v tabulce jsou označeny světle modrou barvou. Naopak neskauti si více považují hodnot jako je mít stálou práci a sociální jistotu, žít klidně bez rizik a napětí nebo mít hodně peněz a dobře si žít. Překvapující je fakt, že skauti umístili do spodních příček hodnoty, které se týkají rozvoje společnosti a ovlivňování veřejných záležitostí. Obě skupiny stejně hodnotily hodnoty jako je dodržování životosprávy, dosažení společenského uznání a úspěchu nebo sportování. I na posledních příčkách panovala značná shoda, protože se zde umístily duchovní hodnoty a víra v Boha.

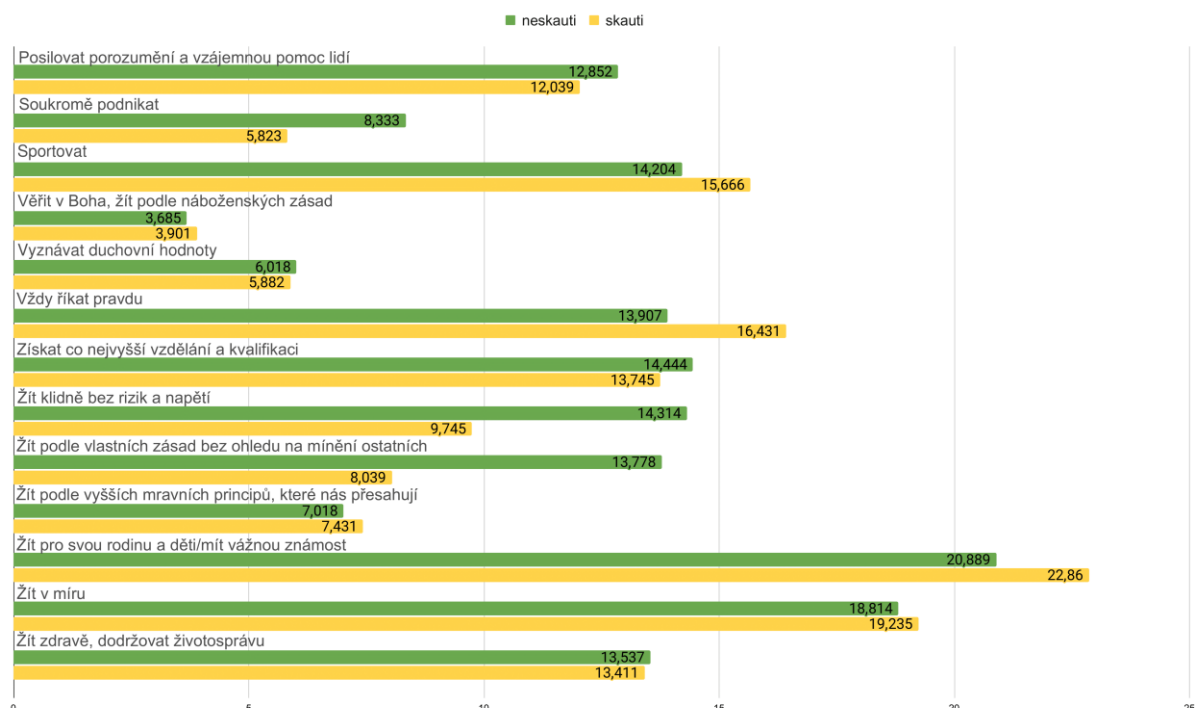
Abychom zjistili, zda je v jednotlivých umístěních na žebříčku hodnot u obou skupin statisticky významný rozdíl, použijeme metody výpočtu chí-kvadrátu pro kontingenční tabulky podle Chrásky (2016, s. 69-71). Rozhodli jsme se tento výpočet provést pouze u hodnot, jejichž rozdíl aritmetických průměrů je větší než 2. Toto kritérium splnily hodnoty: žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních, žít klidně bez rizik a napětí, dostat se do dobré party, čestně jednat, vždy říkat pravdu, dosáhnout společenského uznání, mít úspěch, aktivně se podílet na ochraně přírody, mít hodně peněz a dobře si žít. Následující grafy ukazují rozdíly v aritmetických průměrech všech hodnot u skautů i neskautů. (viz Graf č. 1 a Graf č. 2)

Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů

Graf č. 1: Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů 1. část

Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů

Graf č. 2: Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů 2. část

Abychom mohli s jistotou říci, že rozdíly mezi skauty a neskauty jsou významné, tak musíme provést statistický test chí-kvadrát pro kontingenční tabulky. Jak jsme již zmínili, v tomto případě pouze u hodnot jejichž rozdíl aritmetických průměru přesahoval hodnotu 2.

Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních	Hodnoty v žebříčku hodnot						
		1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
	Skauti	26(16,02)	12 (11,16)	5 (8,25)	2 (7,28)	5 (7,28)	50
Neskauti	7 (16,98)	11 (11,83)	12 (8,75)	13 (7,72)	10 (7,72)	53	
Σ	33	23	17	15	15	103	

Tabulka č. 4: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 < 23,021 \Rightarrow \text{statisticky významný rozdíl}$$

Žít klidně bez rizik a napětí	Hodnoty v žebříčku hodnot						
		1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
	Skauti	16 (9,22)	17(16,99)	7(5,82)	5(9,70)	5(8,25)	50
Neskauti	3(9,78)	18(18,01)	5(6,17)	15(10,29)	12(8,75)	53	
Σ	19	35	12	20	17	103	

Tabulka č. 5: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Žít klidně bez rizik a napětí

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 < 17,068 \Rightarrow \text{statisticky významný rozdíl}$$

Dostat se do dobré party ¹	Hodnoty v žebříčku hodnot				
		1.-9.	10.-18.	19.-26.	Σ
	Skauti	4(10,68)	16(16,02)	30(23,30)	50
Neskauti	18(11,32)	17(16,98)	18(24,69)	53	
Σ	22	33	48	103	

Tabulka č. 6: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Dostat se do dobré party

$$X_{0,05}^2(2) = 5,991 < 11,86 \Rightarrow \text{statisticky významný rozdíl}$$

Čestně jednat	Hodnoty v žebříčku hodnot						
		1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
	Skauti	2(1,45)	6(7,28)	6(10,19)	15(9,22)	21(21,84)	50
Neskauti	1(1,54)	9(7,72)	15(10,8)	4(9,78)	24(23,15)	53	
Σ	3	15	21	19	45	103	

Tabulka č. 7: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Čestně jednat

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 < 11,294 \Rightarrow \text{statisticky významný rozdíl}$$

¹ V této tabulce jsme počítali s jiným počtem sloupců a jinými rozsahy, jelikož v případě, že bychom použili stejné, nedosáhli bychom požadovaného výsledku. Postupovali jsme podle instrukcí Chráska (2016, s. 71).

Vždy říkat pravdu	Hodnoty v žebříčku hodnot						
	Skauti	1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
		Neskauti	4(2,91)	4(9,7)	13(13,59)	12(10,68)	16(12,62)
Σ	2(3,09)	16(10,29)	15(14,41)	10(11,32)	10(13,38)	53	
	6	20	28	22	26	103	

Tabulka č. 8: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Vždy říkat pravdu

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 > 9,43 \Rightarrow \text{statisticky nevýznamný rozdíl}$$

Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch	Hodnoty v žebříčku hodnot						
	Skauti	1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
		Neskauti	9(7,77)	16(14,08)	14(12,62)	7(11,16)	4(4,37)
Σ	7(8,23)	13(14,92)	12(13,38)	16(11,83)	5(4,63)	53	
	16	29	26	23	9	103	

Tabulka č. 9: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 > 7,705 \Rightarrow \text{statisticky nevýznamný rozdíl}$$

Aktivně se podílet na ochraně přírody	Hodnoty v žebříčku hodnot						
	Skauti	1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
		Neskauti	8(9,71)	9(12,62)	16(15,53)	13(8,74)	4(3,4)
Σ	12(10,29)	17(13,38)	16(16,47)	5(9,26)	3(3,60)	53	
	20	26	32	18	7	103	

Tabulka č. 10: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Aktivně se podílet na ochraně přírody

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 > 6,871 \Rightarrow \text{statisticky nevýznamný rozdíl}$$

Mít hodně peněz a dobře si žít	Hodnoty v žebříčku hodnot						
	Skauti	1.-5.	6.-10.	11.-15.	16.-20.	21.-26.	Σ
		Neskauti	8(5,82)	11(9,71)	11(11,16)	11(12,62)	9(10,68)
Σ	4(6,17)	9(10,29)	12(11,83)	15(13,38)	13(11,32)	53	
	12	20	23	26	22	103	

Tabulka č. 11: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Mít hodně peněz a dobře si žít

$$X_{0,05}^2(4) = 9,488 > 4,336 \Rightarrow \text{statisticky nevýznamný rozdíl}$$

Statisticky významný rozdíl mezi skauty a neskauty v umístění hodnot byl potvrzen u hodnot Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních a Žít klidně bez rizik a napětí, což výše hodnotili neskauti. Dále se potvrdil statisticky významný rozdíl u hodnot Dostat se do dobré party a Čestně jednat, což výše hodnotili skautští respondenti.

Vyhodnocení třetí části spočívá v seřazení výroků respondentů a porovnání s Kohlbergovou teorií morálního vývoje. Úkolem respondentů bylo vymyslet dva různé způsoby řešení Heinzova dilematu (*Heinzovo dilema* [online], 2014). Vždy jeden důvod, proč by lék ukrást měl a jeden důvod, proč by jej ukrást neměl. Vypsali jsme všechny výroky a pomocí tabulek četností jsme určili úroveň morálního vývoje. (Parker a Somogyi, 2017, s. 252)

První stádium morálního vývoje podle Kohlberga je dítě zaměřené na trest. Celkem 20 respondentů neskautské skupiny uvedlo argument, že by Heinz lék ukrást neměl, protože „*ho můžou chytit, měl zbytečný problém, může jít do vězení anebo by mohl dostat jiný trest*“. S tím souhlasilo také 15 skautů, jejichž argumenty byly velmi podobné. Jeden respondent uvedl, že by ho za krádež mohli i zabít a přišel by o všechno.

Ve druhém stádiu této teorie je orientace dítěte zaměřena na odměnu, kterou dítě za svůj čin očekává. Celkem 33 respondentů neskautů uvedlo argument, že by lék ukrást měl, protože jeho odměnou bude záchrana jeho ženy. Dalších sedm neskautů uvedlo, že by jej ukrást měl, protože „*jeho žena bude žít dál a můžou spolu mít hezké zážitky a děti*“. V tomto stádiu se pozitivně vyjádřilo i 43 skautů, kteří uvádí argument že „*záchrana lidského života je dobrá věc, žena tak může žít déle a přijít o blízkého člověka je hrozné*“, léčba by tedy byla pro Heinze odměnou.

Ve třetím stádiu, které je zaměřené na očekávání společnosti se neobjevil žádný argument v žádné ze skupin respondentů.

Ve čtvrtém stádiu zaměřeném na zákon a pořádek se objevil u neskautů argument, že „*je to nelegální*“ celkem šestkrát, stejně tak u skautů.

Do pátého stádia se dostal pouze argument skautů, který se zde objevil celkem desetkrát a odpovídal na otázku, proč lék neukrást, a tím byl argument „*protože by kradl, jsou jiné způsoby, jak lék získat (půjčit si)*“.

K šestému stádiu patří orientace na etické principy a zásady. Do tohoto stádia patří také pouze argumenty, které říkají, že by Heinz lék ukrást neměl. Celkem 13 neskautů uvedlo, že „*krást se nemá, to se prostě nedělá, je to zločin*“, jeden další uvedl, že se řídí podle křesťanského desatera, a proto by neměl. 13 skautů také uvedlo, že „*je to morálně špatné, i v desateru je psáno nepokradeš a mělo by to být v každém morálním kodexu, je to zlé*“, a proto by lék ukrást neměl.

Mezi další argumenty, proč by Heinz lék ukrást neměl, respondenti z řad skautů uváděli „*nemusí jí to pomoci*“, „*mohl by se dostat do problému a nemusel by tu pro ženu být, kdyby ho potřebovala*“ anebo „*protože lékárník chce jen peníze, a ne někoho zachránit*“. Respondenti

z řad neskautů mimo jiné uvedli, že „*lidé umírají, jeho žena by zemřela tak i tak*“, „*mohl by to doplatit později*“ nebo „*Je to moc riskantní*“.

K argumentům, proč by Heinz lék ukrást měl skauti přidali, že „*ušetřil by peníze*“, „*je zoufalý*“ nebo že „*protože se lékárník snaží okrást Heinze kvůli přemrštěné ceně*“. Neskauti uvedli také argument, že „*lidský život je cennější než peníze*“, „*pro rodinu cokoliv, pokud to má pomoci, tak by to měl udělat*“ a „*ukradla bych ho, ale ne hned, aby to nebylo podezřelé*“.

6.5 Shrnutí výsledků

V této části je nutné si odpovědět na výzkumné otázky, které jsme si zadali na začátku našeho dotazníkového výzkumu. První z nich byla, jestli se nějakým způsobem liší postavení hodnot v období pubescence u skautů a neskautů. Na základě výsledků našeho dotazníkového šetření jsme došli k závěru, že se postavení hodnot rozhodně liší, první tři příčky jsou přesto u obou skupin stejné. Velké rozdíly jsme zaznamenali až v další části tabulky, kde se objevily odlišnosti větší, které jsme poté porovnávali. Největší rozdíly jsou v umístění hodnot, které nějakým způsobem souvisí s určitou sobeckostí a individuálností nebo také výchovou. Mezi takové hodnoty patří Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních, Mít hodně peněz a dobře si žít nebo Žít klidně bez rizik a napětí a Soukromě podnikat.

V řešení morálního dilematu se argumenty lišily, přesto určité shody byly zaznamenány. Při odpovědi na otázku, proč by Heinz lék ukrást měl, se u obou skupin objevoval nejčastěji argument důležitosti záchrany lidského života, který bychom zařadili do druhého stádia Kohlbergovy teorie morálního vývoje. Na otázku, proč ne, velká většina skautů i neskautů odpověděla, že by mohl dostat nějaký trest a nemuselo by se mu to vyplatit, tento výrok bychom zařadili do prvního stádia morálního vývoje Kohlbergovy teorie. Zajímavostí bylo, že do pátého stádia se dostal pouze argument skautů, kteří říkali, že krást se nemá a jsou i jiná řešení, jak lék získat. Do šestého, a tedy nejvyššího stádia morálního vývoje, jsme zařadili 13 skautských a 13 neskautských výroků, které odpovídaly tomuto stupni vývoje. Z našeho výzkumu tedy vyplývá, že určité rozdíly v názorech na toto morální dilemma jsou. Přesto z těchto výsledků nelze soudit, zda jsou skauti na jiném stupni morálního vývoje než neskauti. Abychom mohli toto kritérium posoudit, museli bychom provést testy morálního vývoje mnohem více do hloubky.

Na základě výsledků, které jsme získali pomocí dotazníkového šetření a při jejich vyhodnocování jsme došli k závěru, že vliv skautské výchovy na jedince je zřejmý. Již při vyhodnocování dotazníků, kdy velká část neskautských respondentů nepochopila zadání a nevyplnila tedy dotazník správně, nás tento fakt zarazil. Skauti si také více než neskauti cení pravdomluvnost, čestnost a partu lidí, kterou kolem sebe mají.

7 KVALITATIVNÍ ČÁST VÝZKUMU

Výzkum kvalitativní je založen na subjektivních pocitech zkoumaného jedince, jeho názorech a postojích. Připouští tak existenci více subjektivních realit. Dále také Chráska zmiňuje, že oba typy výzkumů mají své silné i slabé stránky, a proto je vhodné je ve výzkumech kombinovat, čehož využijeme v naší diplomové práci. (Chráska, 2016, s. 29)

7.1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem kvalitativního šetření v naší diplomové práci bylo hlouběji analyzovat, porovnat a zhodnotit rozdíly ve vnímání hodnot u skautů a neskautů.

Dílčí cíle:

- Objasnit význam vybraných hodnot u skautů a neskautů.
- Charakterizovat rozdíly v projevu hodnot v různých životních situacích u skautů a neskautů.
- Popsat řešení jednotlivých respondentů při řešení konfliktů hodnot.
- Specifikovat vlivy ovlivňující utváření hodnot s ohledem na skauting.

Výzkumné otázky:

VO1: Jaké jsou rozdíly ve vnímání stejných hodnot u skautů a neskautů?

VO2: Jak reagují skauti a neskauti v případech, kdy dochází ke konfliktu hodnot?

VO3: Jaké skupiny mají vliv na utváření hodnot respondentů?

7.2 Výzkumná metoda – rozhovor

Pro naši druhou část výzkumu jsme použili rozhovor, abychom získali hlubší povědomí o postavení hodnot u skautů i neskautů. Maňák a kol. (1994, s. 50) uvádí hlavní rozdíl mezi dotazníkem a rozhovorem především v tom, že v dotazníku získáváme spíše statistická data a je určen pro hromadné výzkumy. Rozhovor je také metodou, při které dochází k navození přímého komunikačního styku a na základě toho jsou respondenti různými otázkami a jinými stimuly podporováni ke sdělování požadovaných informací. (Maňák a kol., 1994, s. 44) K našemu výzkumu jsme konkrétně použili metodu polostrukturovaného rozhovoru, ke kterému jsme si otázky připravili, ale v průběhu jsme je doplňovali dalšími otázkami. Přípravená struktura dotazníku je součástí příloh.

7.3 Výzkumný soubor, organizace výzkumu

V rámci kvalitativního výzkumu jsme se snažili o co největší rozmanitost respondentů, aby bylo možné sledovat rozdíly v názorech a reakcích na jednotlivá témata v rozhovoru. Proto se rozhovoru účastnily dvě dívky, jedna z nich skautka a druhá neskautka a stejně tak dva chlapci, z nichž byl jeden skaut a druhý neskaut. Rozhovory probíhaly na skautské základně v Moravské Třebové a nikdo z respondentů nevyplňoval předešlý dotazník. Pro snadnější orientaci přiblížíme informace o respondentech níže v tabulce.

	R1	R2	R3	R4
Pohlaví	chlapec	dívka	chlapec	dívka
Věk	14 let	13 let	13 let	13 let
Třída na ZŠ	8.třída	8.třída	8.třída	8.třída
Skaut/neskaut	skaut	skaut	neskaut	neskaut

Tabulka č. 12: Charakteristika respondentů v rozhovorech

Respondentům jsme po celou dobu rozhovoru tykali, jelikož to z jedné části byli skauti, kteří si běžně tykají. Tykali jsme si i s respondenty, kteří skauti nejsou v rámci navázání bližší přátelské atmosféry. Respondentovi jsme vždy nejprve sdělili, jaký je účel našeho rozhovoru, co je smyslem naší diplomové práce a že kdykoliv během rozhovoru nemusí z jakéhokoliv důvodu na kteroukoliv z otázek odpovídat. Z rozhovoru jsme pořídili zvukový záznam, který byl nahrán na mobilní zařízení.

Respondentům jsme vysvětlili, že zvukový záznam slouží pouze pro lepší zpracování a vyhodnocování dat a že veškeré informace budou zpracovány anonymně a čistě pro účely této diplomové práce. Dále jsme je ujistili, že odpovědi, které řeknou nemohou být správné či špatné, vše, co řeknou, tak je zkrátka přínosem.

7.4 Zpracování dat

Zpracování dat z rozhovorů jsme začali tím, že jsme si je přepsali. Doslovné přepisy všech čtyř rozhovorů jsou součástí příloh této diplomové práce. Vzhledem k tomu, že se jedná o polostrukturovaný rozhovor, tak bylo naším záměrem vyhodnotit jej metodou otevřeného kódování. Tento původní záměr se nám nepodařilo uskutečnit, jelikož otázky byly formulovány příliš konkrétně a data, která jsme z nich získali, nejsou vhodná pro otevřené kódování.

Nejdříve si analyzujeme odpovědi respondentů na úkol, kterým bylo sestavení hodnot do žebříčku a následné zdůvodnění tohoto výběru. Tyto hodnoty jsme vybrali na základě teorie od Vágnerové (2010, s. 294-296), která uvádí tyto hodnoty jako základní. V tabulce můžeme vidět srovnání pořadí, která si jednotliví respondenti určili, následně se budeme věnovat rozboru toho, co k daným hodnotám vypověděli. Propojení jednotlivých odpovědí a jejich návaznost mezi respondenty si popíšeme v závěru.

	R1	R2	R3	R4
Seřazení hodnot	1.morální hodnoty 2.láska 3.pravda 4.moudrost 5.svoboda 6.moc 7.materiální hodnoty	1.láska 2.pravda 3.morální hodnoty 4.svoboda 5.moudrost 6.materiální hodnoty 7.moc	1.láska 2.svoboda 3.pravda 4.morální hodnoty 5.moudrost 6.materiální hodnoty 7.moc	1.morální hodnoty 2.svoboda 3.láska 4.pravda 5.moudrost 6.moc 7.materiální hodnoty

Tabulka č. 13: Výsledky řazení hodnot v rozhovorech

Jako první si analyzujeme odpovědi, které respondenti uvedli při zařazování hodnoty lásky. R1 umístil lásku na druhé místo a říká, že „...*je dobrý mít někoho, kdo tě má rád, kdo s tebou bude trávit čas, zastane se tě, ale může to být láska i k rodině nebo k nějakému předmětu nebo místu*“. R2 umístil lásku na místo první, za lásku považuje vzájemný respekt, že se mají lidi rádi a zařazuje sem rodinu a kamarády. R3 zařadil lásku taktéž na první místo a její význam charakterizoval jako „*strašně krásnou věc, kvůli které můžou být ty nejhezčí pocity na světě, ale zároveň i ty nejhorší*“. R4 zařadil hodnotu lásky až na třetí místo a okomentovala ji jako „...*nemyslím jen tu romantickou, ale obecně je důležitý, aby se lidi měli rádi a milovali, je to fajn...*“ dodal také, že „...*pro mě je moc důležitý mít kolem sebe lidi, který můžu mít ráda, protože je to skvělejší pocit, když vím že ti lidi mají rádi mě a já mám ráda je, to je pro mě to nejlepší, když jim můžu říct, že je mám ráda a jim to nevadí a cítí to stejně*“.

Druhou hodnotou jsou morální hodnoty. R1 i R4 je umístili na první místo, přesto pro každého z nich tyto hodnoty znamenají něco jiného. R1 řekl „...*je důležitý mít v sobě nějakou jistotu a mít dobrý jméno. Je to moje osobnost nebo vizitka, něco, co je pro mě správný*.“. R4 se naopak na tuto hodnotu díval z globálního hlediska a na první místo ji umístil z následujícího důvodu „...*protože se mi zdá, že ve světě i v životě je hodně nespravedlnosti, a ne z nějakého dobrého důvodu, je to prostě protože lidi se k sobě chovají špatně, jen protože můžou. Je pro mě důležitý, abych věděla, co je pro mě v pohodě že lidi dělají a co ne a podle toho se snažím*“.

řídít a myslím si, že kdyby měl každej v hlavě nějakej řád a víc by se řešila morálka, tak by to bylo lepší a jednodušší.“ R2 a R3 umístili morální hodnoty na třetí a čtvrté místo. R2 jako důvod tohoto umístění uvedl „...protože jsou pro mě taky důležitý, pro ten vzájemný respekt.“, R3 je umístil na místo čtvrté a uvedl důvod „...protože je dost důležitý, jak se člověk chová, ale jsou lidi, kteří vypadají, že se nechovají dobře a můžou vypadat, že je to naopak. Taký si podle toho vybírám kamarády.“

Další hodnotou je pravda. R1 a R3 umístili tuto hodnotu na třetí místo. R1 řekl, že „...je dobrý říkat pravdu a nelhat, protože to potom může být ještě horší, je lepší být upřímný“. Pro R3 je pravda dost sporná a vysvětlil to na příkladu „...protože se myslím, že každej někdy lže, například já nemám holku, ale když by třeba za mnou přišla a měla úplně odporný šaty, tak nechce slyšet, vypadáš fakt hnusně, vem si něco jinýho, ale radši řekne něco jinýho, je to taková milosrdná lež. Jsou mezi tím rozdíly, když uděláme takovou hezkou lež nebo když zalžeme hodně a je to fakt zlý.“ R2 umístil pravdu na druhé místo a jako důvod uvedl citát „...pravda vítězí“. R4 postavil pravdu na čtvrté místo, a to zejména protože „...v životě už jsem se setkala s pár typy lži, který si myslím, že nebyly potřeba a nebyly fér a určitě by se to dalo vyřešit tak, aby se nelhalo, alespoň v některých ohledech. A pro mě je nejcennější, když mi lidi říkají pravdu, protože si na to potom dokážu udělat vlastní názor a je to fajn, dává mi to pocit, že jim za to stojím a vím, že mi věří.“

Důležitou hodnotou pro respondenty je také svoboda. Nejnižší ji hodnotil R1, který ji přiřadil na páté místo a vnímá ji takto „...představuju si pod tím to, kolik mám peněz, že si můžu kdykoliv kamkoliv vyrazit, mít dovolenou a nemusím být ve stresu z toho, že nemám peníze, jsem v podnájmu a jsem třeba zadluženěj, takže nejsem svobodnej a jsem furt zavázaněj nějaký věci. Taky to znamená, že jsem samostatnej.“ R2 postavil hodnotu na čtvrté místo žebříčku hodnot a představuje si pod tím „...svoboda slov a že můžeme dělat, co chceme.“ R3 a R4 mají svobodu na druhém místě hodnotového žebříčku, každý k tomu ale mají trošku jiný důvod. R3 vnímá důležitost svobody v následujícím „...myslím si, že je důležitý, abychom měli právo o sobě rozhodovat a kdybychom tohle neměli, tak by nám mohlo být zakázáno někoho milovat, takže si myslím, že to je důležitý.“ R4 jako důvod tohoto umístění řekl, že „...to je věc, která je v životě důležitá a dělá mě šťastnou, jsem ráda, když si můžu dělat co chci a vím že tím nic nezkažím a nikdo mi to nebude zazlívát. Obecně si myslím, že každý by na to měl mít právo, určitě ne pořád, ale v určitých mezích ano. Trochu mě štve, když to tak není.“ Vnímání hodnoty svobody je u respondentů v hodnotovém žebříčku asi nejvíce rozdílné v porovnání s umístěním dalších hodnot.

Moudrost byla umisťována na páté místo, pouze respondent 1 ji umístil na místo čtvrté. R1 řekl, že moudrost pro něj znamená „...že už jsem něco zažil, něco vím a mám nějaké znalosti, které můžu předat dál.“ Pro R2 tato hodnota znamená „...že se učím i jako ostatní že máme možnost se učit.“ Pro R3 je tato hodnota důležitá zejména z tohoto důvodu „...což je určitě dost důležitý, protože každě se nechce bavit s někým, kdo je úplně blbej.“ R4 uvedl, že „...není k tomu žádný specifický důvod, není to pro mě něco, co úplně jako řeším, pokud se to nebere jako inteligence, je důležitá, ale úplně na to nehledím.“

Na posledních příčkách se umisťovala moc. R1 i R4 ji umístili na šesté místo. R1 vysvětlil, že „...určitě je dobrý nějakou moc mít, ale není to nejdůležitější, podle mě to znamená, že můžu ovlivnit něčí názor, něco změnit.“ R4 vnímá moc s ohledem na sebe ve smyslu, že „...si o sobě myslím, že jsem docela ambiciózní člověk a mít v životě moc i v osobním životě je pro mě docela důležitý, ale ne zas tak důležitý jako to, co je nad tím. Je to něco, co je fajn, pokud se to umí používat, tak to může být i sranda. Není to něco bez čeho by se nedalo žít.“ R2 a R3 umístili tuto hodnotu na sedmé místo z dosti podobných důvodů. R2 řekl, že „...brala jsem to jako moc někoho ovládat, a to pro mě není.“ Důvodem R3 pro toto umístění bylo „...protože ovládat někoho není pro mě. Nejsem člověk, kterej by nějak manipuloval lidma, mám takovou povahu, že i když se mi něco nelíbilo, tak jsem se spíš přizpůsobil a byl jsem taková ovce.“

Mezi hodnoty, které se umístily ve spodní části žebříčku, patří také materiální hodnoty. R1 i R4 je umístili stejně na sedmé místo. R1 řekl, že „...můžu žít i bez toho, jako třeba bez počítače.“ R4 jako svůj důvod uvedl, že pro něj tyto hodnoty nejsou vůbec důležité a to, protože „...nikdy jsem nepotřebovala nějaký speciální množství peněz a upřímně si myslím, že teď nežiju úplně v domácnosti, kde by se to nějak řešilo nebo toho byl přebytek, takže jsem naučená, že to není něco, co k životu potřebuješ.“ R2 a R3 umístili materiální hodnoty na šesté místo. R2 řekl, že na rozdíl od ostatních hodnot mu materiální přijdou nedůležité a dále to rozvedl „...přijde mi, že je jedno, kolik má kdo peněz, za mě je spíš důležitý, jak se kdo chová.“ R3 řekl, že pro něj tyto hodnoty nejsou tolik důležité, protože třeba bez notebooku nebo mobilu si dokáže představit žít, přestože je velký závislák, a mohlo by to pro něj být těžké, ale ví, že jsou jiné důležité věci a jako příklad uvedl okruh lidí kolem něj.

V odpovědích si můžeme všimnout určitých rozdílů mezi respondenty. Každý vnímá důležitost hodnot v něčem jiném a každý si tak jejich význam vysvětluje jiným způsobem. Tyto rozdíly se liší podle výchovy v rodině, ale také aktuálního dění v životě respondentů a jejich dosavadních životních zkušeností.

V první otázce rozhovoru jsme se respondentů ptali, co je pro ně v životě nejdůležitější. Čeho by se za žádnou cenu nikdy nevzdali. R1 řekl, že rodina, R2 uvedl rodinu, ale také kamarády a skaut, R3 uvedl nejprve kamarády i rodinu, ale poté vyhodnotil, že důležitější je rodina, R4 řekl, že nejdůležitější je, aby byli ostatní šťastní a nikdy by se nevzdal svého názoru. Rodina je pro respondenty důležitá zejména z toho důvodu, že jim poskytuje zázemí a jsou to jejich nejbližší, kteří jim vždy pomohou. Rodina je také důležitým tvůrcem hodnot, zejména proto, že rodiče jsou pro děti vzorem, vychovávají je a děti k nim vzhlíží. Přátelé hrají důležitou roli především v situacích, která ovlivňují morální hodnoty respondentů, ale také jejich hodnoty všeobecně, jelikož s nimi tráví velké množství času ve škole, ale i mimo ni. Skaut, který zmínil respondent 2, je také důležitým prvkem, který ovlivňuje hodnoty dětí. Jeho vliv na hodnoty si rozebereme níže. Respondent číslo 4 hezky rozvedl svoji myšlenku toho, že pro něj je nejdůležitější, aby lidé kolem něj byli šťastní „...protože mě to dělá spokojenou, když vidím šťastný lidi kolem sebe. Na druhou stranu asi to pro mě není úplně dobře a spousta lidí mi to říká. Dělán co nejvíc můžu, aby lidi byli šťastní.“

Důležité výpovědi pro náš výzkum jsou také v otázce konfliktu hodnot a vypořádání se s nimi. Respondenti uvedli, že do konfliktu hodnot se dostávají především ve škole nebo při jednání s kamarády, někdy i v rodině. Ve škole je to především kvůli pohodlnosti, anebo předcházení špatným výsledkům, což uvedl respondent 1 i respondent 4. Respondent číslo 2 uvedl konflikt hodnot se svými přáteli v rámci důvěry. Respondent číslo 3 zažil konflikt hodnot v rodině a uvedl příklad „...někdy jsem doma neřekl pravdu ve svůj prospěch, aby mi třeba nebyla omezená svoboda.“ Ve zmíněných situacích respondentům s rozhodnutím pomáhají jejich osobní zájmy, které v těchto chvílích často upřednostňují. Pomáhá jim také si věci „nechat projít hlavou“ a tím si věci lépe rozmyslet, což uvedl respondent 2. Obecně jsou pro ně tyto situace náročné a mnohdy je pro ně složité se v nich rozhodnout. Respondent číslo 3 proto uvedl, že za sebe někdy nechá rozhodnout ostatní.

Skautů jsme se zeptali, jakým způsobem si myslí, že skauting ovlivňuje jejich hodnoty a jestli nějakým způsobem vnímají vliv skautské výchovy. Zde jsme museli připomenout, co mezi prvky skautské výchovy patří (dospělí průvodci, družina, ...). Respondent číslo 1 vnímá jako největší přínos skautingu v tom, že každý zde má nějakou partu lidí, která je pro něj často důležitější než lidé, se kterými se setkává mimo skaut. Dalším faktorem je sebeobětování pro dobro týmu a výstup z komfortní zóny, který je pro skauting charakteristický. Respondent 2 uvedl, že skauting měl vliv na jeho sociální stránku, především na pomoc druhým, což u neskautů není vždy pravidlem. Zároveň respondent 2 uvedl, že skauting měl vliv i na

spolupráci ve skupině, i s lidmi, které ne vždy má úplně rád. Potvrdili tedy předpoklad, že skautská výchova se určitým způsobem promítá do hodnot běžného života.

Neskautů jsme se zeptali na otázku, jakým způsobem si myslí, že by skauting ovlivnil jejich hodnoty, kdyby byli jeho členy. R3 řekl, že by měl jiný pohled na svět, ale že má jiné koníčky. Také si myslí, že by skaut ovlivnil jeho morální hodnoty a začal by se chovat jinak především ve vztahu k ostatním lidem. R4 řekl, že by ho skauting ovlivnil po sociální stránce, především v komunikaci a spolupráci ve skupině. Zároveň jsme se ptali na mínění o skautech. Z této otázky vyplynula odpověď, že skauti by se asi měli vždy chovat morálně správně, ale jsou to taky jen lidé, kteří jednají někdy více podle svých priorit než podle skautských hodnot. Podle respondenta 4 to může být způsobeno tím, že skauti mají tendenci se chovat podle skautských hodnot, jen pokud jsou v kolektivu skautů anebo pokud se to po nich vyžaduje.

V další části rozhovoru jsme naše otázky zaměřili na výsledky z dotazníkového šetření. V jedné z otázek jsme se ptali, jak důležitá je pro respondenty čestnost a pravdomluvnost. Podle odpovědí můžeme říci, že pravdomluvnost je pro respondenty důležitější než čestnost. U ní respondenti často nevěděli, co přesně si pod tím představit, věděli jen, že je to nějaké správné chování. R4 jako důvod preference pravdomluvnosti uvedl „...*Když mi někdo říká pravdu, tak se cítím důležitě i já, že se rozhodl mi říct pravdu.*“ Když jsme se poté zeptali na otázku, jestli existují nějaké výjimky, u kterých jsou respondenti ochotni tolerovat lež nebo nečestnost, tak všichni řekli, že v určité míře ano. Každý má samozřejmě míru lehce odlišnou. Tolerována bývá především milosrdná lež, jejíž příklad uvedl R3, dívky ale uvedly, že raději snesou krutou pravdu, než milou lež.

Další otázka byla zaměřena na konflikt dvou hodnot. Jedna z nich byla být součástí dobré party a druhá žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních, s podmínkou, že by respondenty parta nepřijmula. R1 řekl, že by se nepřizpůsobil, protože kdyby to byla dobrá parta, tak ho přijme i tak. R2 řekl, že by se přizpůsobil i za cenu toho, že by to nebyla dobrá parta, protože nemá rád samotu. Přestože by to pro něj nebylo jednoduché, tak by se R3 dobré partě nepřizpůsobil a stál by si za svým. R4 řekl, že vzhledem k tomu, že není součástí mnoha part, tak si nemůže moc vybírat a tím pádem by se asi také podřídil, pokud to bude stát za to. Rozhodnutí v konfliktu těchto hodnot pramení z oblíbenosti respondentů ve škole a zároveň v navazování vztahů a pevných vazbách v jejich životech.

Poslední dvě hodnoty, na které jsme se respondentů ptali byly život bez rizik a napětí a ochrana přírody. Obě tyto hodnoty jsou pro respondenty méně významné. Žít bez rizik je pro

všechny z nich nedůležité, ale záleží, v jakém slova smyslu. Všichni respondenti také řekli, že riskovat by se mělo, ale pokud se risk nevydaří, tak by se z toho měl člověk poučit a už to příště nedělat. Ochranu přírody všichni vnímají jako důležitou vzhledem k tomu, že se jedná o prostředí, ve kterém žijeme. I přesto se respondenti nijak významným způsobem nezasazují o ochranu životního prostředí, což může být ovlivněno také jejich nižším věkem, soustřeďují se na lehčí úkony jako je sbírání odpadu a jeho třídění.

7.5 Shrnutí výsledků

Rozdíl ve vnímání hodnot jednotlivých respondentů z řad skautů i neskautů jsou značné, přesto nemůžeme jasně říci, zda je to skautskou výchovou nebo zda je to pouze shoda náhod, jelikož výzkumný vzorek respondentů není natolik velký, abychom toto mohli konstatovat. Co můžeme o rozdílech říci je, že každý z respondentů má na jednotlivé hodnoty jiný názor, jelikož pochází z různých rodinných poměrů, obklopují se jinými skupinami osob a tráví svůj volný čas různými způsoby. Všechny tyto faktory mají na vytváření hodnot u pubescentů vliv, což respondenti v našich rozhovorech potvrdili.

Odpovědí na to, jak reagují skauti i neskauti při konfliktu hodnot je několik. Obě skupiny se do těchto situací dostávají velmi nerady. Skauti se v těchto situacích většinou řídí podle svého aktuálního pocitu či touhy nebo si své rozhodnutí nejprve promyslí a poté jedná. U neskautů záleží na situaci, ale neradi řeší konflikty hodnot a nechávají za sebe rozhodnout ostatní.

Vliv skautské výchovy se objasnil, když jsme se skautských respondentů zeptali na otázku, jestli si myslí, že skauting jejich hodnoty nějakým způsobem ovlivňuje. Uvedli hned několik příkladů, čím si myslí, že se liší od neskautů v běžných životních situacích. Můžeme říct, že se liší především v tom, že přebírají zodpovědnost za výsledky skupiny, často ostatním pomáhají a lépe komunikují. Tyto silné stránky skautů vnímají i neskautští respondenti. Podle respondentů má na jejich utváření hodnot vliv také rodina, škola poté v menší míře. Jeden z respondentů uvedl, že si utváří hodnoty sám.

8 DISKUZE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Před začátkem výzkumu jsme si určili, že nám nebude stačit pouze dotazníková metoda, ale že ji doplníme o metodu rozhovoru. K oběma těmto částem jsme si kladli výzkumné otázky, které nalezneme na straně 40 a 51, odpovědi na ně jsme shrnuli přímo v kapitolách, které byly těmto výzkumným metodám určeny.

V rámci dotazníkového šetření bylo naším hlavním cílem komparovat hodnotové žebříčky u skautů a neskautů. Pro mne překvapujícím závěrem bylo zjištění, že první tři místa obsadily v obou skupinách stejné hodnoty, přestože se to dalo očekávat, protože tyto hodnoty bývají upřednostňovány většinou lidí. Dalo se také předpokládat, že na posledních příčkách se umístí hodnoty duchovní a víra v Boha, vzhledem k tomu, že v České republice je velká převaha nevěřících občanů.

Potvrdily se rozdíly ve vnímání hodnot, ke kterým jsou vedeny děti v rámci skautské výchovy. Skautští respondenti řadili na vyšší pozice hodnoty jako je Čestně jednat, Vždy říkat pravdu, Být odolný, schopný(á) snášet nepohodlí a fyzickou námahu a Aktivně se podílet na ochraně přírody. Tyto rozdíly mohou vyplývat z cílů Skautské výchovné metody a skautských kompetencí.

V rámci morálního vývoje jsme velké rozdíly nezaznamenali, přestože jisté odlišnosti v odpovědích jednotlivých respondentů byly. Všeobecně můžeme říci, že pro respondenty byla důležitá záchrana života, jako podmínku ale většina z nich uvedla, že se jedná o jeho ženu, takže by ji zachránit měl. Nevíme, jak by respondenti reagovali, kdyby se jednalo o cizího člověka v podobném příběhu.

U rozhovorů jsme si jako hlavní cíl určili hlouběji analyzovat, porovnat a zhodnotit rozdíly ve vnímání hodnot u skautů a neskautů. K naplnění tohoto cíle jsme využili dílčích cílů, jejichž naplnění si zde popíšeme.

Respondenti potvrdili důležitost hodnot jako je rodina a přátelství, které jsme zaznamenali na prvních dvou příčkách v dotazníku. Objevila se zde také velká důležitost svobody, kterou respondenti v mnoha případech označili za stěžejní.

Pokud jde o konflikty hodnot, tak si pubescenti často neví rady a jsou jim tyto situace nepříjemné. V těchto chvílích dávají přednost svým aktuálním potřebám. Všeobecně se těmto situacím spíše vyhýbají, když se s nimi setkají, tak je to ve škole, doma nebo při komunikaci s kamarády.

Skauti vždy nebývají vnímáni jako symbol toho, že se vždy chovají správně, přesto všichni respondenti vnímají skauting, jako takový, pozitivně. Respondenti z řad neskautů vnímají jeho přínos, který by na jejich život mohl mít. Skauti zase zmiňují, že skauting je připravuje na život především ve zlepšení komunikace, navazování vztahů a spolupráce.

Vzhledem k tomu, že jsme se inspirovali výzkumem Junáka, tak je nutné zde výsledky také porovnat. Závěry našeho výzkumu došly k podobným výsledkům, jako jsou výsledky výzkumu Junáka. Na prvních místech se objevují u obou skupin spíše konkrétní hodnoty jako jsou rodina a přátelství, abstraktní hodnoty, jako například víra v Boha a mravní hodnoty, se umisťují ve spodních částech žebříčku. Můžeme také říci, že stejně jako u výzkumu Junáka, se u skautů objevují materiální hodnoty a hodnoty zaměřené na prospěch na nižších stupních než u neskautů, kteří tyto hodnoty preferují. Konkrétně porovnat výsledky našeho výzkumu s výsledkem Junáka není zcela možné, jelikož výzkum Junáka byl proveden u respondentů starších 15ti let. Přestože je u respondentů věkový rozdíl, tak můžeme říci, že za dvacet let, které od sebe výzkumy dělí, došlo k určitému posunu kupředu a již mladší věkové kategorie jsou schopny dosti jasně popsat svůj hodnotový žebříček.

ZÁVĚR

Hlavním cílem naší diplomové práce bylo porovnat rozdíly v uspořádání hodnot skautů a neskautů. Dílčími cíli práce v empirické části bylo analyzovat morální vývoj skautů a neskautů na základě řešení morálního dilematu a charakterizovat vliv hodnot na jednání skautů i neskautů v běžných životních situacích. Dalším dílčím cílem bylo popsat vliv skautingu na hodnoty zkoumaných jedinců. Tento cíl byl naplněn v rámci této diplomové práce naplněn. V empirické části jsme popsali průběh výzkumného šetření pomocí dotazníků i rozhovoru. V rámci dotazníkového šetření jsme vytvořili tabulky, kde jsou výsledky obou skupin srovnány a pomocí chí-kvadrátu pro kontingenční tabulky jsme potvrdili nebo vyvrátili statistickou významnost rozdílů mezi nimi. Při rozhovorech jsme poté získali hloubková data o těchto hodnotách, která přispěla k lepšímu pochopení vnímání hodnot respondenty a také k aplikování těchto hodnot na běžné životní situace, čímž se naplnily dílčí cíle této práce. Respondenti potvrdili rozdílnost v jednání na základě hodnotových žebříčků, protože v těchto situacích právě upřednostňují hodnoty, které jsou pro ně v tomto žebříčku výše postavené. Žebříček hodnot je individuální záležitost, každý respondent má postavení hodnot trochu jiné, přesto je v tomto věku již relativně stálé. Nejlépe viditelný rozdíl ve vnímání hodnot skauty a neskauty je vidět v tabulkách na straně 43 a 44.

V teoretické části jsme vysvětlili, co jsou to hodnoty, jakým způsobem souvisí s morálkou, popsali jsme, jakým způsobem probíhá výchova v organizaci Junák – český skaut, z. s. a jakým způsobem působí na utváření hodnot pubescentů. V rámci teoretické části jsme se seznámili s vývojovým obdobím pubescence, protože dospívající byli cílovou skupinou našeho výzkumu.

Z výzkumu také vyplývá, že škola, jako jeden z největších činitelů, které mají vliv na žáka nestojí na nijak významném místě. Určitý vliv na to mají učitelé a především přátelé, které žáci ve škole mají. Myslím si, že by bylo dobré zařadit do vzdělávacích programů více etické výchovy, než je zařazováno doposud. Žákům by to mohlo pomoci v lepším uvědomování si sebe sama, své důležitosti v týmu a také celkově k lepší atmosféře třídy.

Tato diplomová práce může být podkladem pro další šetření v tomto tématu, především pak ve výzkumu morálního vývoje, jelikož výzkumný vzorek respondentů nebyl natolik široký, aby se výsledky mohly zobecnit na celou populaci. Myslím si, že další výzkumy tohoto tématu mají rozhodně smysl, aby mohlo být rozšířeno povědomí o pozitivním vlivu skautské výchovy na

jednotlivce. Mohlo by to také pomoci k rozšíření skautské členské základny a povědomí o této volnočasové organizaci obecně.

V rámci skautské výchovy člověk roste, všeobecně se rozvíjí, získává nové zkušenosti, je odolnější ve stresových situacích a navazuje trvalé přátelské vazby. Z vlastní zkušenosti tyto hodnoty mohu posoudit a vliv skautské výchovy na moji osobu potvrdit. Jak bylo zmíněno i v rozhovorech, tak chovat se jako skaut neznamena, že se tak chováme neustále, někdy není jiná možnost a upřednostníme své vlastní hodnoty před těmi skautskými, ale i to je v pořádku.

Seznam použitých zkratek

SVM – Skautská výchovná metoda

Seznam obrázků

Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb (Procházková [online], 2018) s. 13

Obrázek 2: Prvky skautské výchovné metody (*Skautská výchovná metoda* [online], 2021) s. 26

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Seznam B-hodnot (Cakirpaloglu, 2009, s. 209) s. 15

Tabulka č. 2: Pořadí hodnot u neskautů podle aritmetického průměru s. 43

Tabulka č. 3: Pořadí hodnot u skautů podle aritmetického průměru s. 44

Tabulka č. 4: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních s. 47

Tabulka č. 5: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Žít klidně bez rizik a napětí s. 47

Tabulka č. 6: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Dostat se do dobré party s. 47

Tabulka č. 7: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Čestně jednat s. 47

Tabulka č. 8: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Vždy říkat pravdu s. 48

Tabulka č. 9: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch s. 48

Tabulka č. 10: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Aktivně se podílet na ochraně přírody s. 48

Tabulka č. 11: Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku hodnoty Mít hodně peněz a dobře si žít s. 48

Tabulka č. 12: Charakteristika respondentů v rozhovorech s. 52

Tabulka č. 13: Výsledky řazení hodnot v rozhovorech s. 53

Seznam grafů

Graf č. 1: Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů 1. část s. 46

Graf č. 2: Rozdíly v hodnotách skautů a neskautů 2. část s. 46

Seznam použité literatury a zdrojů

Knihy

ADAMOVIČ, Lenka a Václav VENTURA. *Základy filosofie etiky: základy společenských věd*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-221-7.

BÍLÝ, Jiří. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-21-X.

BLATNÝ, Marek, ed. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

BUREŠ, Radim. *Základy etiky: učební text pro střední školy*. V Praze: S & M, 1991. ISBN 80-900096-5-4.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

ČERNÝ, Pavel a Václav BŘICHÁČEK. *Sondy do světa skautů: sociologické výzkumy Junáka 2000-2003*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2003. ISBN 80-86109-96-8.

DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-79-X.

GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

HUBÁLEK, Tomáš. *Vývoj občanského vzdělávání a etické výchovy v českých zemích*. Praha: Epoque, 2017. Erudica. ISBN 978-80-7557-110-6.

KOVALIK, Susan a Karen D. OLSEN. *Integrovaná tematická výuka: model*. 2. opr. vyd. Kroměříž: Spirála, 1995. Vzdělávání pro 21. století. ISBN 80-901873-1-5.

KRÁMSKÝ, David. *Filosofické základy psychologie morálky*. Liberec: Bor, 2015. CogniSci. ISBN 978-80-87607-43-5.

- KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- MAŇÁK, Josef a kol. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1031-2.
- MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.
- PARKER, Michael a Viola SOMOGYI. *Etika pro děti*. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2017. ISBN 978-80-7553-152-0.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- ROKEACH, Milton. *The nature of human values*. New York: Free Press, 1973.
- SCHWARTZ, Shalom H. *Refining the Theory of Basic Individual Values*. American Psychological Association, 2012.
- SCHWARTZ, Shalom H. *Universals in value content and structure*. 1992.
- SMĚKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal, 2002. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-80-3.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

Holobrádek, Jakub. [online]. [cit. 2023–03–24]. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/o-co-nam-vlastne-jde-1917>.

Kompetence skautské výchovy. [online]. [cit. 2023–03–09]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/jak-funguje-skautska-vychova>

Maslowova pyramida potřeb. [online]. [cit. 2023–03–23]. Dostupné z: <https://www.mentem.cz/blog/teorie-motivace/>

Opatření ministryně ze dne 16.12.2009, příloha č. 1. [online]. [cit. 2023–02–27]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/msmt-vydalo-doplnujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova>

Skautská výchova. [online]. [cit. 2023–03–09]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/jak-funguje-skautska-vychova>

Skautská výchovná metoda. [online]. [cit. 2023–03–02]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda>

Stanovy Junáka. [online]. [cit. 2023–03–02]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta>

Pohled veřejnosti na Junáka. [online]. [cit. 2023–04–01]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/vyzkum2019/>

Kvalifikační práce

HANKOVÁ, Petra. *Skauting a jeho význam při utváření hodnot u dětí a mládeže*. Zlín, 2018. bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

KOVÁŘOVÁ, Klára. *Skauting a hodnotová orientace jeho členů*. Brno, 2012. diplomová práce. Masarykova univerzita.

LUKSCH, Dominik. *Životní hodnoty skautů*. Hradec Králové, 2018. bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č.2 Plán rozhovorů

Příloha č. 3 Přepis rozhovoru s respondentem R1

Příloha č. 4 Přepis rozhovoru s respondentem R2

Příloha č. 5 Přepis rozhovoru s respondentem R3

Příloha č. 6 Přepis rozhovoru s respondentem R4

PŘÍLOHA č. 1

Dotazník – Hodnoty a jejich vliv na jednání dospívajících ve vybraných životních situacích

Následující dotazník je součástí výzkumné části diplomové práce, která se zabývá zkoumáním hodnotových žebříčků u dospívajících. Diplomová práce je zpracována v rámci navazujícího magisterského studia programu Řízení volnočasových aktivit na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Svou účastí v tomto výzkumu přispějete k lepšímu objasnění hodnot u mladých lidí.

V rámci dotazníku budete nejprve vyplňovat nezbytné demografické údaje. Následně budete vytvářet vlastní žebříček hodnot, ve kterém budete k jednotlivým hodnotám přiřazovat pozici ve vašem žebříčku. V další části dotazníku je připravený příběh, na jehož konci bude Vaším úkolem vymyslet řešení. Kompletní vyplnění dotazníku zabere cca 15–20 minut.

Dotazník je zcela anonymní a jeho výsledky nebudou nijak spojovány s Vaší osobou. Výzkumu se mohou účastnit dospívající ve věku 13–15 let (žáci 8.–9. třídy ZŠ). Účast na výzkumu je samozřejmě dobrovolná a vyplňování dotazníku je možné kdykoli ukončit bez udání důvodu. Vyplněním dotazníku dáváte souhlas se zpracováním vašich odpovědí výhradně pro výzkumné účely diplomové práce.

Mockrát děkuji za Váš čas a spolupráci.

Bc. Simona Otevřelová

1. ČÁST

Pohlaví

- Dívka
- Chlapec
- Jiné

Navštěvuješ volnočasovou organizaci Junák – český skaut?

- Ano
- Ne

Kolik je ti let?

- 13
- 14
- 15

2. ČÁST

Následující hodnoty srovnej podle toho, jakou roli hrají ve tvém životě, jak jsou pro tebe důležité. 1 znamená, že tato hodnota je pro tebe nejvíce důležitá, 26 znamená, že je pro tebe tato hodnota nejméně důležitá.

	Mít kamaráda/přítele, na kterého je spolehnoutí
	Žít v míru
	Čestně jednat
	Mít zajímavou a užitečnou práci
	Žít pro svou rodinu a děti/mít vážnou známost
	Mít stálou práci, sociální jistotu
	Posilovat porozumění a vzájemnou pomoc lidí
	Vždy říkat pravdu
	Mít své záliby a koníčky
	Milovat, sexuálně žít
	Aktivně se podílet na ochraně přírody
	Být odolný, schopný(á) snášet nepohodlí a fyzickou námahu
	Sportovat
	Dostat se do dobré party
	Žít zdravě, dodržovat životosprávu
	Žít podle vyšších mravních principů, které nás přesahují
	Aktivně se podílet na rozvoji společnosti
	Získat co nejvyšší vzdělání a kvalifikaci
	Vyznávat duchovní hodnoty
	Žít klidně bez rizik a napětí
	Žít podle vlastních zásad bez ohledu na mínění ostatních
	Dosáhnout společenského uznání, mít úspěch
	Mít možnost ovlivňovat veřejné záležitosti
	Mít hodně peněz a dobře si žít
	Věřit v Boha, žít podle náboženských zásad
	Soukromě podnikat

3. ČÁST

Pozorně si přečti následující příběh:

V jedné daleké zemi umírala žena, která onemocněla zvláštním druhem rakoviny. Existoval lék, o němž si lékaři mysleli, že by mohl ženu zachránit. Šlo o určitou formu rádia, kterou jeden lékárník v tomtéž městě právě před nedávnem objevil. Výroba byla velmi drahá, avšak lékárník požadoval desetkrát víc, než kolik jej stála výroba. Za rádium zaplatil 200 dolarů a za malou dózu s lékem požadoval 2 000 dolarů. Heinz, manžel nemocné ženy, vyhledal všechny své známé, aby si půjčil peníze a usiloval i o podporu úřadů. Shromáždil však jen 1 000 dolarů, tedy polovinu požadované ceny. Vyprávěl lékárníkovi, že jeho žena umírá, a prosil jej, aby mu lék prodal levněji, nebo ho nechal zaplatit později. Lékárník však řekl: „Ne, já jsem ten lék objevil a chci na něm vydělat nějaké peníze.“ Heinz tím vyčerpал všechny legální možnosti; je zcela zoufalý a uvažuje, zda by se neměl do lékárny vloupat a lék pro svou ženu ukrást.

Myslíš si, že by měl Heinz lék ukrást? Napiš jeden důvod, proč ano a jeden důvod, proč ne.

ANO:

NE:

PŘÍLOHA č. 2

Úvodní otázka: Co je pro tebe v životě nejdůležitější? Čeho by ses nikdy nevzdal a byl bys ochotný za to přinést i nějakou obět'?

Na začátku dáme respondentům kartičky s hodnotami LÁSKA, MOC, MATERIÁLNÍ HODNOTY, SVOBODA, PRAVDA, MORÁLNÍ HODNOTY, MOUDROST.

- 1) Tvým prvním úkolem je seřadit tyto hodnoty od nejvíce po nejméně důležité ve tvém životě. Vždy řekni, na jaké místo hodnotu přiřazuješ a z jakého důvodu.
- 2) Je některá z těchto hodnot, bez které by sis dokázal život představit? Proč?
- 3) Je naopak některá hodnota, bez které by sis život nedokázal představit? Proč?
- 4) V jakých situacích je pro tebe těžké se těmito hodnotami řídit?
- 5) Dostal ses někdy do situace, kde bylo těžké si vybrat mezi některými hodnotami? Např. pravda X svoboda, moudrost x láska,....
- 6) Co ti pomohlo se rozhodnout?
- 7) Kdo nebo co, si myslíš, že má na tvoje hodnoty největší vliv? Proč?
- 8) Ovlivňuje tvé hodnoty více rodina, škola nebo způsob jakým trávíš volný čas?
- 9) Myslíš si, že skauti se vždy chovají podle toho, co je morální a správné? V jakých situacích si myslíš, že se tak nechovají ani oni?
- 10) Jakým způsobem si myslíš, že skautská výchova (např. dospělí průvodci, život v družině, služba společnosti ...) ovlivňuje tvé hodnoty? (pro skauty)
- 11) Jakým způsobem si myslíš, že by skauting ovlivnil tvůj hodnotový žebříček, kdybys do něj chodil? (pro neskauty)
- 12) Jakou roli ve tvém životě hraje čestnost a pravdomluvnost? Jsou to důležité hodnoty? Myslíš si, že existují výjimky, kdy se člověk může chovat nečestně nebo použít milosrdnou lež?
- 13) Kdyby sis měl v životě vybrat, jestli budeš součástí dobré party lidí nebo budeš žít podle svých vlastních zásad a parta tě kvůli tomu nepřijme, co by sis vybral? Přizpůsobil by ses?

PŘÍLOHA č. 3

Respondent 1 – R1

Kolik je ti let a do kolikáté třídy chodíš? Je mi 14 let a chodím do 8. třídy.

Navštěvuješ volnočasovou organizaci Junák- český skaut? Ano

Co je pro tebe v životě nejdůležitější? Čeho by ses nikdy nevzdal a byl bys ochotný za to přinést i nějakou obět? Asi rodina. Je to všechno, co mám, vždycky mi pomůžou a jsou to ti nejbližší.

Tvým prvním úkolem je seřadit tyto hodnoty na lístečcích (LÁSKA, MOC, MATERIÁLNÍ HODNOTY, SVOBODA, PRAVDA, MORÁLNÍ HODNOTY, MOUDROST) od nejvíce po nejméně důležité ve tvém životě. Vždy řekni, na jaké místo hodnotu přiřazuješ a z jakého důvodu. Na první místo jsem umístil morální hodnoty, protože je důležité mít v sobě nějakou jistotu a mít dobrý jméno. Je to moje osobnost nebo vizitka, něco, co je pro mě správný. Další je láska, je dobrý mít někoho kdo tě má rád, kdo s tebou bude trávit čas, zastane se tě, ale může to být láska i k rodině nebo k nějakému předmětu nebo místu. Na třetím místě mám pravdu, je dobrý říkat pravdu a nelhat, protože to potom může být ještě horší, je lepší být upřímný. Další je moudrost, znamená to pro mě, že už jsem něco zažil, něco vím a mám nějaké znalosti, které můžu předat dál. Na pátém místě je svoboda, představuju si pod tím to, kolik mám peněz, že si můžu kdykoliv kamkoliv vyrazit, mít dovolenou a nemusím být ve stresu z toho, že nemám peníze, jsem v podnájmu a jsem třeba zadluženější, takže nejsem svobodnější a jsem furt zavázanější nějaký věci. Taky to znamená, že jsem samostatnější. Na dalším místě je moc, určitě je dobrý nějakou moc mít, ale není to nejdůležitější, podle mě to znamená, že můžu ovlivnit něčí názor, něco změnit. Na posledním místě jsou materiální hodnoty, protože můžu žít i bez toho, jako třeba bez počítače.

Je některá z těchto hodnot, bez které by sis dokázal život představit? Proč? Asi ne no. Protože mi přijdou všechny nějakým způsobem důležité, moc se bez toho žít nedá.

Je naopak některá hodnota, bez které by sis život nedokázal představit? Proč? Asi bez morálních hodnot. Jsou pro mě důležité, protože jsem na sebe hrdej, vím, kdo jsem. Mimo to i dobrá životospráva, protože když se budu zdravě hýbat a jíst, nebudu jíst každý den nějaký fast foody a tyhle věci, tak se vlastně dožiju víc.

V jakých situacích je pro tebe těžké se těmito hodnotami řídit? Třeba pravda, hlavně ve škole, třeba když nemám úkol. Nebo když třeba napíšu, že ven nemůžu, ale třeba se mi jen nechce.

Dostal ses někdy do situace, kde bylo těžké si vybrat mezi některými hodnotami? Např. pravda X svoboda, moudrost x láska.. Určitě, zase ve škole. Když jsme měli odpolední vyučování, byli jsme na zahradě s pracovkama, okopávali jsme záhony a já jsem řekl že už to mám hotový, ale přitom mi chyběl ještě metr čtvereční, tak jsem mohl jít domů, ale vlastně jsem lhal. V tu chvíli pro mě byla důležitější svoboda než pravda.

Co ti pomohlo se rozhodnout? Bylo hezky a už se mi tam nechtělo trčet, tak jsem chtěl dělat něco jinýho.

Kdo nebo co, si myslíš, že má na tvoje hodnoty největší vliv? Proč? Rodiče, protože mě vychovali a jsou mi vzorem.

Ovlivňuje tvé hodnoty více rodina, škola nebo způsob jakým trávíš volný čas? Asi nejvíc rodina, potom volný čas a škola. Rodina, protože mě vychovala, škola v tom, jak na mě působí učitelé (někdy i negativně) a volný čas podle toho s kým jsem.

Myslíš si, že skauti se vždy chovají podle toho, co je morální a správné? V jakých situacích si myslíš, že se tak nechovají ani oni? Určitě ne. Třeba v práci nebo v jiné společnosti i ve škole, třeba nějaký pomlouvání mezi kolegy nebo spolužáky.

Jakým způsobem si myslíš, že skautská výchova (např. dospělí průvodci, život v družině, služba společnosti..) ovlivňuje tvé hodnoty? Co ti skauting dal do běžného života? Ovlivňuje to i tím, skautským heslem, zároveň i tím věřit nejvyšší Pravdě a Lásce, s tím vlastně v jisté míře souhlasím. Morální hodnoty, když jsme třeba na táboře, tak každé tam má tu svoji skupinu lidí, která pro něj může být víc významná než lidi v běžném životě. Určitě na to měli vliv i moji vedoucí. Dokážu se obětovat pro něco, co ostatní nechcou, třeba prezentování věcí ve škole, tak to většinou udělám já, protože se mi do toho chce, i když se mi do toho nechce, tak vím, že bych to udělal jako jedinej, můžou se na mě spolehnout. Vážím si víc věcí, třeba na táboře jsem mimo svůj komfort, nemám tam ty věci, co doma, a to mi dost dalo.

Jakou roli ve tvém životě hraje čestnost a pravdomluvnost? Jsou to důležité hodnoty? Myslíš si, že existují výjimky, kdy se člověk může chovat nečestně nebo použít milosrdnou lež? Určitě jsou to důležité hodnoty, je důležitý mít dobrou vizitku před ostatníma. Výjimky asi existují, u té čestnosti asi ne, ale u té milosrdné lži třeba u malých dětí, až přijdou domů, tak na ně bude čekat překvapení, ale ono tam nebude, nebo třeba když věří na Ježíška. Když budu čestný, tak mi budou ostatní věřit, sami za mnou budou chodit a budou vědět, že to nikomu neřeknu nebo

že je můžu podržet v nelehké situaci. Chovat se čestně znamená, že se chovám dobře, je to něco, co je správný.

Kdyby sis měl v životě vybrat, jestli budeš součástí dobré party lidí nebo budeš žít podle svých vlastních zásad a parta tě kvůli tomu nepřijme, co by sis vybral? Přizpůsobil by ses? Žít podle vlastních zásad a parta by mě nepřijmula. Protože když budu v nějaké partě, která nezastává to, co chci já, tak to není dobrá parta. Takže radši budu sám nebo s někým jiným, než abych byl v té dobré partě a budeme mít stejné názory a budeme se v pohodě bavit. Než abych dělal před tou partou nějakou přetvářku.

Je pro tebe v životě důležitější žít bez rizik a napětí nebo bys třeba radši podstoupil nějaké riziko pro zisk, který může být ztráta? Šel bych do risku, když to vyjde, tak něco získám a když ne, tak příště už alespoň budu vědět co a jak a poučím se.

Jakou roli u tebe hraje služba společnosti a ochrana přírody? Tak je taky důležitá, protože třeba s tou přírodou, za pár let, když se nic nezmění, tak tady budeme žít na skládce a nebude to tady úplně nejlepší pro život.

Ted' když už jsme na konci rozhovoru a vrátili bychom se k tomu tvému žebříčku hodnot, je něco, co bys na něm změnil? Dal bych tu moc víc, protože když mám svoji družinu ve skautech, tak když u mě nebudou mít respekt, tak ze mě budou mít srandu a nemá smysl nic dělat, takže je určitě dobrý mít nějakou moc. Dal bych to před pravdu.

PŘÍLOHA č. 3

Respondent 2 – R2

Kolik je ti let a do kolikáté třídy chodiš? ZŠ 8.třída, 13 let

Navštěvuješ volnočasovou organizaci Junák- český skaut? Ano

Co je pro tebe v životě nejdůležitější? Čeho by ses nikdy nevzdal/a a byl bys ochotný za to přinést i nějakou obět'? Rodina, kamarádi, skaut. Rodina, protože je nejdůležitější, kamarádi protože k nim mám hodně blízko a skaut protože jsem v něm vyrostla, mám tam taky spoustu kamarádů

Tvým prvním úkolem je seřadit tyto hodnoty na lístečcích (LÁSKA, MOC, MATERIÁLNÍ HODNOTY, SVOBODA, PRAVDA, MORÁLNÍ HODNOTY, MOUDROST) od nejvíce po nejméně důležité ve tvém životě. Vždy řekni, na jaké místo hodnotu přiřazuješ a z jakého důvodu. Na prvním místě mám lásku, to беру jako že se vzájemně respektujeme, máme se rádi, patří sem rodina a kamarádi. Na druhém místě mám pravdu, protože pravda vítězí a je to pro mě důležitý. Na třetím místě mám morální hodnoty, protože jsou pro mě taky důležitý, pro ten vzájemný respekt. Na dalším místě je svoboda, svoboda slov a že můžeme dělat, co chceme. Moudrost mám na pátém místě, že se učím i jako ostatní že máme možnost se učit. Na předposledním místě mám materiální hodnoty, což mi přijde nedůležitý oproti těm ostatním pěti. Přijde mi, že je jedno, kolik má kdo peněz, za mě je spíš důležitý, jak se kdo chová. A moc mám na posledním místě, brala jsem to jako moc někoho ovládat, a to pro mě není.

Je některá z těchto hodnot, bez které by sis dokázal život představit? Proč? Asi úplně si to nedokážu představit. Každý má něco do sebe, i když je to třeba míň důležitý.

Je naopak některá hodnota, bez které by sis život nedokázal představit? Proč? Bez lásky a bez pravdy určitě.

V jakých situacích je pro tebe těžké se těmito hodnotami řídit? Já se tak nějak dohromady řídím vším. Spíš mám zkušenost z okolí, kdy někdo něco nedodržel.

Dostal ses někdy do situace, kde bylo těžké si vybrat mezi některými hodnotami? Např. pravda X svoboda, moudrost x láska, Asi ta pravda a láska. Že jsem se rozhodovala, jestli člověku, kterýho mám ráda, mám věřit, protože už mi lhal, nebo jestli se mám od něj držet dál, takže i ta moudrost k tomu patřila.

Co ti pomohlo se rozhodnout? Nechala jsem si to projít hlavou a dospěla jsem k názoru, že asi ta moudrost, protože jsem se od toho člověka držela dál, ale i ta pravda hrála roli.

Kdo nebo co, si myslíš, že má na tvoje hodnoty největší vliv? Proč? Určitě kamarádi, možná i ta rodina a obecně okolí. Protože k většině lidí kolem mě vzhlížím, takže se snažím chovat co nejlíp.

Ovlivňuje tvé hodnoty více rodina, škola nebo způsob jakým trávíš volný čas? Jakým způsobem? Asi nejvíc rodina, potom škola a potom volný čas. V rodině určitě rodiče a prarodiče, ke kterým vzhlížím, ve škole učitelé, ale jen někteří, všímám si toho, jak se chovají, co dělají a proč to tak dělají.

Myslíš si, že skauti se vždy chovají podle toho, co je morální a správné? V jakých situacích si myslíš, že se tak nechovají ani oni? Určitě ne, ne vždycky to jde. Třeba když byl zakázaný skaut, tak někteří skautovali dál a nenechali se ovlivňovat. Kdyby někoho zabili, ale to by asi neudělali.

Jakým způsobem si myslíš, že skautská výchova (např. dospělí průvodci, život v družině, služba společnosti..) ovlivňuje tvé hodnoty? Co ti skauting dal do běžného života? Určitě třeba u lidí co do skautů nechodí, tak si všímám, že ani neví, co skaut je a co obnáší. Skautská výchova a zákony, tak podle těch se snažím řídit. Pomůžu člověku, když nemůže, neskautům je to většinou jedno. Ve mně ten skaut vyvolal lepšího člověka. Určitě taky chování k lidem, když jsem byla menší, tak jsem byla drzá, skaut mě naučil spolupráci s ostatními, i když je nemám nejvíc ráda, třeba i ve skupině.

Jakou roli ve tvém životě hraje čestnost a pravdomluvnost? Jsou to důležité hodnoty? Myslíš si, že existují výjimky, kdy se člověk může chovat nečestně nebo použít milosrdnou lež? Je to pro mě hodně důležité. Hlavně ta pravdomluvnost, cením si toho, když je někdo pravdomluvný. Určitě existují nějaké výjimky. Například ve vztahu manželském, neměli by se podvádět ani si lhát. Určitě se může v tu chvíli prominout nějaká lež, kdyby na toho druhého byl vyvinut nějaký třeba psychický nátlak. Milosrdná lež je pro mě v pořádku, radši jsem ale pro tu krutou pravdu.

Kdyby sis měl v životě vybrat, jestli budeš součástí dobré party lidí nebo budeš žít podle svých vlastních zásad a parta tě kvůli tomu nepřijme, co by sis vybral? Přizpůsobil by ses? Radši bych byla s tou partou, protože nemám ráda samotu a radši bych se podřídila těm lidem, i kdyby byli špatní.

Je pro tebe v životě důležitější žít bez rizik a napětí nebo bys třeba radši podstoupil nějaké riziko pro zisk, který může být ztráta? Já jsem pro risk, udělala bych to jednou a už bych to nedělala dál, mohlo by se mi to vymstít. Jen zkusit a buďto budu ráda nebo budu ponaučená.

Jakou roli u tebe hraje služba společnosti a ochrana přírody? Hraje to pro mě větší roli. Většina ukázkových neskautů na ochranu přírody kašle, snažím se to tím právě sama vyrovnávat a pomáhat.

Teď když už jsme na konci rozhovoru a vrátili bychom se k tomu tvému žebříčku hodnot, je něco, co bys na něm změnil? Asi bych ho nechala stejně.

PŘÍLOHA č. 4

Respondent 3 – R3

Kolik je ti let a do kolikáté třídy chodíš? Je mi 13 let a chodím do 8. třídy.

Navštěvuješ volnočasovou organizaci Junák- český skaut? Ne.

Co je pro tebe v životě nejdůležitější? Čeho by ses nikdy nevzdal a byl bys ochotný za to přinést i nějakou obět'? Docela dost důležitý jsou pro mě kamarádi a rodina. Nejdůležitější asi ta rodina.

Tvým prvním úkolem je seřadit tyto hodnoty na lístečcích (LÁSKA, MOC, MATERIÁLNÍ HODNOTY, SVOBODA, PRAVDA, MORÁLNÍ HODNOTY, MOUDROST) od nejvíce po nejméně důležité ve tvém životě. Vždy řekni, na jaké místo hodnotu přiřazuješ a z jakého důvodu. Na prvním místě mám lásku. Lásku si představuju jako strašně krásnou věc, kvůli které můžou být ty nejhezčí pocity na světě, ale zároveň i ty nejhorší. Na druhém místě mám svobodu, myslím si, že je důležitý, abychom měli právo o sobě rozhodovat a kdybychom tohle neměli, tak by nám mohlo být zakázáno někoho milovat, takže si myslím, že to je důležitý. Na dalším místě mám pravdu, to je takový dost sporný, protože se myslím, že každý někdy lže, například já nemám holku, ale když by třeba za mnou přišla a měla úplně odporný šaty, tak nechce slyšet, vypadáš fakt hnusně, vem si něco jinýho, ale radši řekne něco jinýho, je to taková milosrdná lež. Jsou mezi tím rozdíly, když uděláme takovou hezkou lež nebo když zalžeme hodně a je to fakt zlý. Na dalším místě mám morální hodnoty, protože je dost důležitý, jak se člověk chová, ale jsou lidi, kteří vypadají, že se nechovají dobře a můžou vypadat, že je to naopak. Taky si podle toho vybírám kamarády. Další je moudrost, což je určitě dost důležitý, protože každý se nechce bavit s někým, kdo je úplně blbej. Materiální hodnoty, to pro mě není tolik důležitý, je to třeba notebook, mobil. Někdo jako já, závislák, tak pro něj to nemusí být úplně jednoduchý, kdyby mu to bylo odebráno. Pro někoho to může být důležitý, ale pro mě to není zas až tak důležitý, mám důležitější věci, jako třeba lidi kolem mě. Moc mám na posledním místě, protože ovládat někoho není pro mě. Nejsem člověk, kterej by nějak manipuloval lidma, mám takovou povahu, že i když se mi něco nelíbilo, tak jsem se spíš přizpůsobil a byl jsem taková ovce.

Je některá z těchto hodnot, bez které by sis dokázal život představit? Proč? Materiální hodnoty, bez těch určitě.

Je naopak některá hodnota, bez které by sis život nedokázal představit? Proč? Není to tady přímo řečeno, určitě ti lidi, přátelé a rodina. A hodně těžká by byla i ta svoboda, kdyby nám byla odebrána, dokážu si to představit, ale bylo by to strašný.

V jakých situacích je pro tebe těžké se těmito hodnotami řídit? Asi moc, ale tu úplně nepotřebuju a nepoužívám. Asi ta pravda, ale ne že bych lhal, ale já se třeba bojím říct přímo tu pravdu, tak třeba radši kamarádovi řeknu že s ním teď nějakou dobu ven chodit nebudu, ale neřeknu mu přímo tu pravdu a ten důvod. Prostě to neřeknu narovinu.

Dostal ses někdy do situace, kde bylo těžké si vybrat mezi některými hodnotami? Např. pravda X svoboda, moudrost x láska, ... Konkrétně si teď nevzpomínám. Ale určitě se mi někdy stalo, že jsem někdy doma neřekl pravdu ve svůj prospěch, aby mi třeba nebyla omezená svoboda.

Co ti pomohlo se rozhodnout? Já jsem vždycky v takových situacích úplně v pasti, radši se přizpůsobím a nechám za sebe rozhodnout ostatní.

Kdo nebo co, si myslíš, že má na tvoje hodnoty největší vliv? Proč? Tak přátelé a rodina. Protože jsou pro mě vzorem.

Ovlivňuje tvé hodnoty více rodina, škola nebo způsob jakým trávíš volný čas? Jakým způsobem? Určitě rodina, ale ta asi nejmní. Záleží, jak ten volný čas trávím, ale určitě mě to ovlivňuje, jinak se chovám, když hraju na počítači, jinak se chovám, když jsem venku s kamarády a podle toho si tvořím představu, jak se chci chovat. Ta škola má asi ještě menší část než ta rodina. Největší část má ten volný čas, potom ta rodina, a nakonec ta škola.

Myslíš si, že skauti se vždy chovají podle toho, co je morální a správné? V jakých situacích si myslíš, že se tak nechovají ani oni? Určitě ne, tomu nevěřím. Nevím, co znamená chovat se skautsky a mimořádně. Můžou se třeba rozhodnout, že někomu nepomůžou.

Jakým způsobem si myslíš, že by skauting ovlivnil tvůj hodnotový žebříček, kdybys do něj chodil? Určitě by mě to hodně ovlivnilo. Asi bych měl jinej pohled na svět, ale mám jiný záliby než chodit do skautů. Asi hlavně ty morální hodnoty, choval bych se jinak, začal bych se chovat k lidem jinak.

Jakou roli ve tvém životě hraje čestnost a pravdomluvnost? Jsou to důležité hodnoty? Myslíš si, že existují výjimky, kdy se člověk může chovat nečestně nebo použít milosrdnou lež? Jsou to důležité hodnoty, ale ne až tak moc. Čestnost určitě, protože se ten člověk chová hezky, lidé si ho váží, nepodvádí. Výjimky určitě existují, u lži záleží, už jak jsem uváděl příklad. V nečestnosti je to tak, že může podvádět třeba při hře, tam to není v pořádku.

Kdyby sis měl v životě vybrat, jestli budeš součástí dobré party lidí nebo budeš žít podle svých vlastních zásad a parta tě kvůli tomu nepřijme, co by sis vybral? Přizpůsobil by ses? Kamarádi

hrají hodně velkou roli v mém životě, na druhou stranu bych někdy chtěl dosáhnout toho, že si budu stát za svým. Asi bych si vybral žít podle sebe, ale nebylo by to pro mě jednoduchý.

Je pro tebe v životě důležitější žít bez rizik a napětí nebo bys třeba radši podstoupil nějaké riziko pro zisk, který může být ztráta? Asi bych riskoval i za cenu toho, že můžu o něco přijít.

Jakou roli u tebe hraje služba společnosti a ochrana přírody? Nehraje to velkou roli v mém životě, ale určitě se snažím alespoň z části tím řídit a pomáhat. Když třeba vidím odpadky, tak je seberu a vyhodím. Nemám rád papírový brčka, ale protože miluju přírodu, tak je snesu.

Ted' když už jsme na konci rozhovoru a vrátili bychom se k tomu tvému žebříčku hodnot, je něco, co bys na něm změnil? Nic bych neměnil.

PŘÍLOHA č. 5

Respondent 4 – R4

Kolik je ti let a do kolikáté třídy chodíš? Je mi 13 let a chodím do 8.třídy.

Navštěvuješ volnočasovou organizaci Junák - český skaut? Ne.

Co je pro tebe v životě nejdůležitější? Čeho by ses nikdy nevzdal a byl bys ochotný za to přinést i nějakou oběť? Pro mě je důležitý, aby byli ostatní šťastní, protože mě to dělá spokojenou, když vidím šťastný lidi kolem sebe. Na druhou stranu asi to pro mě není úplně dobře a spousta lidí mi to říká. Dělán co nejvíc můžu, aby lidi byli šťastní. Určitě bych se nikdy nevzdala vlastního názoru, hodně si za tím stojím a hádám se s lidma, vadí mi, když se mi ten názor někdo snaží sebrat.

Tvým prvním úkolem je seřadit tyto hodnoty na lístečcích (LÁSKA, MOC, MATERIÁLNÍ HODNOTY, SVOBODA, PRAVDA, MORÁLNÍ HODNOTY, MOUDROST) od nejvíce po nejméně důležité ve tvém životě. Vždy řekni, na jaké místo hodnotu přiřazuješ a z jakého důvodu. Tak morální hodnoty jako první, protože se mi zdá, že ve světě i v životě je hodně nespravedlnosti, a ne z nějakýho dobrýho důvodu, je to prostě protože lidi se k sobě chovají špatně, jen protože můžou. Je pro mě důležitý, abych věděla, co je pro mě v pohodě že lidi dělají a co ne a podle toho se snažím řídit a myslím si, že kdyby měl každej v hlavě nějaký řád a víc by se řešila morálka, tak by to bylo lepší a jednodušší. Na druhém místě mám svobodu, protože pro mě to je věc, která je v životě důležitá a dělá mě šťastnou, jsem ráda, když si můžu dělat co chci a vím že tím nic nezkažím a nikdo mi to nebude zazlívát. Obecně si myslím, že každý by na to měl mít právo, určitě ne pořád, ale v určitých mezích ano. Trochu mě štve, když to tak není. Na třetím místě mám lásku, nemyslím jen tu romantickou, ale obecně je důležitý, aby se lidi měli rádi a milovali, je to fajn. Pro mě je moc důležitý mít kolem sebe lidi, který můžu mít ráda, protože je to skvělej pocit, když vím že ti lidi mají rádi mě a já mám ráda je, to je pro mě to nejlepší, když jim můžu říct, že je mám ráda a jim to nevádí a cítí to stejně. Na dalším místě je pravda, protože v životě už jsem se setkala s pár typy lži, který si myslím, že nebyly potřeba a nebyly fér a určitě by se to dalo vyřešit tak, aby se nelhalo, alespoň v některých ohledech. A pro mě je nejcennější, když mi lidi říkají pravdu, protože si na to potom dokážu udělat vlastní názor a je to fajn, dává mi to pocit, že jim za to stojím a vím, že mi věří. Další je moudrost, není k tomu žádný specifický důvod, není to pro mě něco, co úplně jako řeším, pokud se to nebere jako intelligence, je důležitá, ale úplně na to nehledím. Na dalším místě je moc, protože si o sobě myslím, že jsem docela ambiciózní člověk a mít v životě moc i v osobním

životě je pro mě docela důležitý, ale ne zas tak důležitý jako to, co je nad tím. Je to něco, co je fajn, pokud se to umí používat, tak to může být i sranda. Není to něco bez čeho by se nedalo žít. Materiální hodnoty pro mě vůbec nejsou důležitý, nikdy jsem nepotřebovala nějaký speciální množství peněz a upřímně si myslím, že teď nežiju úplně v domácnosti, kde by se to nějak řešilo nebo toho byl přebytek, takže jsem naučená, že to není něco, co k životu potřebuješ.

Je některá z těchto hodnot, bez které by sis dokázal život představit? Proč? Asi bez těch materiálních hodnot, protože mi stačí, co se týká fyzickýho vlastnictví, fakt málo věcí. A asi i moc, ráda přemýšlím nad tím, jaký by to bylo, kdybych neměla u lidí respekt a nedosáhla všech těch cílů, ale je to něco, bez čeho bych dokázala žít.

Je naopak některá hodnota, bez které by sis život nedokázal představit? Proč? Určitě láska, je to super pocit cítit v srdci, že mám lidi, který můžu milovat a určitě nikdy kolem sebe nemám dost lidí na to, abych to všem ukázala, jak strašně moc je mám ráda a jak si jich vážím. Kdybych to nemohla dělat, tak to by mě fakt mrzelo.

V jakých situacích je pro tebe těžké se těmito hodnotami řídit? Když se zlobím a naštvu se. Když se s někým hádám, třeba s rodiči, tak je to většinou hloupá hádka, ztratím hlavu a nepřemýšlím nad tím co říkám a stává se, že jsem nefér.

Dostal ses někdy do situace, kde bylo těžké si vybrat mezi některými hodnotami? Např. pravda X svoboda, moudrost x láska,.. Nemyslím si, občas musíme dělat nějaký volby. Občas když si ve škole opravujeme písemky navzájem, tak tam ty chyby přehlídnu, aby ten dotyčný měl lepší známku, takže to je tak trochu mezi mocí a pravdou.

Co ti pomohlo se rozhodnout? Záleží, co by to v tu chvíli bylo za věci.

Kdo nebo co, si myslíš, že má na tvoje hodnoty největší vliv? Proč? Určitě jsem to já samozřejmě, jsem pro sebe důležitá. Při vytváření názorů jsem byla vedena k tomu, abych si je vytvářela sama, a hlavně si sama utřídím co chci. I lidi kolem mě.

Ovlivňuje tvé hodnoty více rodina, škola nebo způsob jakým tráviš volný čas? Jakým způsobem? Volný čas skoro vůbec, nedělám nic tak speciálního, aby mě to nějak ovlivňovalo. Rodiče a škola tak půl na půl, škola spíš v mozku, jak se cítím ohledně některých věcí a sama sebe, ty ambice. Dění v rodině na mě taky mělo vliv, takže tak 50 na 50.

Myslíš si, že skauti se vždy chovají podle toho, co je morální a správné? V jakých situacích si myslíš, že se tak nechovají ani oni? Asi by měli, ale ti, které znám, asi úplně ne, často dělají, co můžou, ale vždycky nemůžou přemýšlet jako skaut. Třeba když se to po nich vyloženě

nevyžaduje, nejsou v kolektivu skautů, ve chvíli, kdy je něco důležitější než chovat se jako skaut.

Jakým způsobem si myslíš, že by skauting ovlivnil tvůj hodnotový žebříček, kdybys do něj chodil? Asi bych si rozšířila obzory v rámci sociálních aktivit, přírody a první pomoc. Dále také komunikace a spolupráce.

Jakou roli ve tvém životě hraje čestnost a pravdomluvnost? Jsou to důležité hodnoty? Myslíš si, že existují výjimky, kdy se člověk může chovat nečestně nebo použít milosrdnou lež? Hodně hlavně ta pravda, ta je pro mě důležitá. Když mi někdo říká pravdu, tak se cítím důležitě i já, že se rozhodl mi říct pravdu. Je to něco, co se snažím i já praktikovat a když to nejde, tak se cítím špatně. Čestnost asi záleží na situaci, ve škole bych klidně něco „nafejkovala“ a není to asi něco na čem lpím. Jsou určité situace, kdy to správný řešení nemusí být čestné nebo pravdivé a vybrat si tu lepší cestu. Milosrdnou lež úplně neberu, radši si přeju vědět pravdu.

Kdyby sis měl v životě vybrat, jestli budeš součástí dobré party lidí nebo budeš žít podle svých vlastních zásad a parta tě kvůli tomu nepřijme, co by sis vybral? Přizpůsobil by ses? Záleží, co je to za lidi, hodně mi záleží na těch drobnostech. Asi bych se přizpůsobila, protože nejsem úplně součástí mnoha part, takže si úplně nemůžu dovolit říkat si, s kým se budu kamarádit. Kdybych se musela přizpůsobit hodně, tak bych se na to nakonec vykašlala a řekla si že ne, ale dokud to půjde, tak se přizpůsobím, pokud to za to stojí.

Je pro tebe v životě důležitější žít bez rizik a napětí nebo bys třeba radši podstoupil nějaké riziko pro zisk, který může být ztráta? Jo risky jsou fajn, ráda dělám blbosti, když na to přijde, není to nic, co bych vyhledávala, ale jsem pro to. Záleží i na rozpoložení, je to pro mě něco, čím si ten život okořením.

Jakou roli u tebe hraje služba společnosti a ochrana přírody? Uvědomuju si to, že je příroda důležitá, nezhazuju odpadky po zemi, ale nechodím dobrovolničit do lesů, je to něco, co podporuju a uvědomuju si to. Není to ale nic, co bych vyhledávala a nějak tomu přispívala.

Ted' když už jsme na konci rozhovoru a vrátili bychom se k tomu tvému žebříčku hodnot, je něco, co bys na něm změnil? Asi ne.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Simona Otevřelová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Hodnoty a jejich vliv na jednání dospívajících ve vybraných životních situacích (se zaměřením na vliv skautské výchovy)
Název práce v angličtině:	Values and their influence on adolescents' behaviour in selected life situations (with a focus on the influence of Scouting)
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena především na srovnání hodnot skautů a neskautů a jejich vliv na jednání v běžných životních situacích. Teoretická část definuje pojem hodnota, etická výchova a celkově popisuje skautskou výchovnou metodu. Zabývá se vývojovým obdobím pubescence a morálním vývojem v tomto období. V rámci výzkumné části byl realizován kvantitativní i kvalitativní výzkum. Zvolené metody byly dotazník a rozhovor. Cílem celé této práce bylo porovnat rozdíly v uspořádání hodnot skautů a neskautů.
Klíčová slova:	Hodnota, hodnotová orientace, etika, skauting, pubescent
Anotace v angličtině:	The thesis is focused mainly on comparing the values of Scouts and non-Scouts and their influence on behaviour in everyday life situations. The theoretical part defines the concept of value, ethical education and generally describes the Scout educational method. It deals with the developmental period of pubescence and moral development in this period. Both quantitative and qualitative research was carried out within the research part. The chosen methods were questionnaire and interview. The aim of the whole thesis was to compare the differences in the arrangement of Scouts and non-Scouts values.
Klíčová slova v angličtině:	value, value orientation, ethics, scouting, pubescent
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Dotazník Příloha č. 2 Plán rozhovorů Příloha č. 3 Přepis rozhovoru s respondentem R1 Příloha č. 4 Přepis rozhovoru s respondentem R2 Příloha č. 5 Přepis rozhovoru s respondentem R3 Příloha č. 6 Přepis rozhovoru s respondentem R4
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	Čeština